

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKILLI TELEFON
BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ALGILANAN ANNE
BABA TUTUMU, SOSYAL DIŞLANMA VE AKADEMİK
ÖZ YETERLİK İLE OLAN İLİŞKİSİ**

ECEM ÖZALTIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA

2021

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKILLI TELEFON
BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ALGILANAN ANNE
BABA TUTUMU, SOSYAL DIŞLANMA VE AKADEMİK
ÖZ YETERLİK İLE OLAN İLİŞKİSİ**

ECEM ÖZALTIN

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŐMANI
Yrd. Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER

LEFKOŞA

2021

KABUL VE ONAY

Ecem ÖZALTIN tarafından hazırlanan "ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKILLI TELEFON BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU, SOSYAL DIŞLANMA VE AKADEMİK ÖZ YETERLİK İLE OLAN İLİŞKİSİ" başlıklı bu çalışma, 27/01/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Hande Çelikay Söyler (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Aşkın Kiraz (Başkan)
Yakın Doğu Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Dr. Gönül Taşcıoğlu
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Hüsnü Can Başer
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Ecem ÖZALTIN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aőamasında benden yardımlarını esirgemeyen, doğru yönlendiren ve motive eden tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER'e

Yüksek lisansımın her evresinde gerekli anlayışı ve desteği gösteren okul müdürüm Mine MAVİOğLU'na,

Her zaman maddi ve manevi yanımda olan, mutlu ve başarılı bir insan olmam için yol gösteren, fırsatlar sunan, desteklerini kalbimde hissettiğim eşime, anneme, babama ve anneanneme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKILLI TELEFON BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU, SOSYAL DIŞLANMA VE AKADEMİK ÖZ YETERLİK İLE OLAN İLİŞKİSİ

Bu araştırma ile ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisi incelenmiştir. İlişkisel tarama modelindeki bu çalışmada veriler ortaokul öğrencilerinden toplanmıştır. Çalışmada Sosyo-demografik Bilgi Formu, Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Versiyonu, Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği, Sosyal Dışlanma Deneyimleri Ölçeği ve Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeğinin akademik öz yeterlik boyutu kullanılmıştır. Çalışmada ergenlerin yaşına, kardeşlerinin olup olmama durumlarına, sınıf düzeylerine, hobileri olup olmamalarına, akıllı telefonları kullanım sürelerine, kullanım amaçlarına ve kullanımlarının ebeveynleri tarafından kontrol edilme durumlarına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı düzeyi arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Ergenlerin Akademik Öz yeterlik ve Anne-Baba tutum ölçeğinde bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında negatif, Sosyal Dışlanma Ölçeğinden aldıkları puanları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında pozitif korelasyon bulgusuna rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Telefon Bağımlılığı, Sosyal Dışlanma, Akademik Öz yeterlik, Anne Baba Tutumu

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PARENT ATTITUDE, SOCIAL EXCLUSION AND ACADEMIC SELF-EFFICACY OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SMART PHONE ADDICTION LEVELS

With this study, the relationship between the smartphone addiction levels of middle school students and the perceived parental attitude, social exclusion and academic self-efficacy was examined. In this study in the relational screening model, the data were collected from middle school students. Sociodemographic Information Form, Short Version of Smartphone Addiction Scale, Perceived Parent Attitudes Scale, Social Exclusion Experiences Scale and Academic Self-Efficacy Scale for Children were used in the study. In the study, it was observed that there is a relationship between the level of Smartphone Addiction according to the age of adolescents, whether they have a sibling or not, their class level, whether they have a hobby or not, the duration of use of smartphones, their purpose of use, and their parents' control over their use. A negative correlation was found between the scores of the adolescents in the Psychological Autonomy sub-dimension of the Academic Self-Efficacy and Parent Attitude Scale and the scores they got from the Smartphone Addiction Scale, and a positive correlation was found between the scores they got from the Social Exclusion Scale and the scores they got from the Smartphone Addiction Scale.

Keywords: Smartphone Addiction, Social Exclusion, Academic Self-Efficacy, Parent Attitudes.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	x

1.BÖLÜM..... 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçları	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Tanımlar.....	8

2.BÖLÜM..... 9

KURAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Akıllı Telefonun Tanımı..... 9

2.2. Bağımlılık Kavramı.....	10
2.2.1. Davranış Bağımlılığı	11
2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı	12
2.2.2.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yapılan Çalışmalar	14
2.2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	15
2.2.2.3. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	18
2.3. Ergenlik Dönemi	19
2.4. Anne Baba Tutumları.....	23
2.4.1. Aşırı Baskıcı (Otoriter) Aile Tutumu.....	24

2.4.2. Aşırı Koruyucu Aile Tutumu	25
2.4.3. Reddedici Aile Tutumu.....	25
2.4.4. Demokratik Aile Tutumu	25
2.4.5. İzin Verici Anne Baba Tutumu	26
2.4.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu	26
2.5. Sosyal Dışlanma	27
2.6. Öz yeterlik	29
2.6.1. Akademik Öz yeterlik	29
3.BÖLÜM.....	31
YÖNTEM	31
3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.2. Evren ve Örneklem	31
3.3. Veri Toplama Araçları.....	35
3.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu	35
3.3.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Versiyonu	35
3.3.3. Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği.....	36
3.3.5. Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği.....	38
3.4. Verilerin Toplanması	38
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	39
4. BÖLÜM.....	41
BULGULAR.....	41
5. BÖLÜM.....	50
TARTIŞMA	50
6. BÖLÜM.....	59
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
6.1. Sonuçlar	59
6.2. Öneriler.....	60
KAYNAKÇA	63

Ek 1. Demografik Bilgi Formu	82
EK 2. Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği – Kısa Versiyonu	84
EK 3. Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği	85
EK 4. Anne Baba Tutum Ölçeği	86
EK 5. Ergenler İçin Sosyal Dışlanma Ölçeği	87
EK 6. Gönüllü Bilgilendirme ve Onay Formu	88
EK 7. Aydınlatılmış Onam Formu	89
EK 8. Özgeçmiş	90
EK 9. İntihal Raporu	91
EK 10. Etik Kurul Onayı	92

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Ergenlerin sosyo-demografik özellikleri (n=202)	33
Tablo 2. Ergenlerin akıllı telefon kullanım özellikleri (n=202)	34
Tablo 3. Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları (n=202)	41
Tablo 4. Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar (n=202)	42
Tablo 5. Ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını yordama durumu (n=202)	44
Tablo 6. Ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılması (n=202)	46
Tablo 7. Ergenlerin akıllı telefon kullanım özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılması (n=202)	48

KISALTMALAR

ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

ATBÖ-KV: Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyonu

DSM: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

SDYÖ: Ergenler için Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

1990'lı yıllarda mobil telefonlarla tanışan ülkemizde artık cep telefonu sahibi olmayan kişi sayısı yok denecek kadar azdır (Pamuk ve Kutlu, 2017). Piyasaya ilk sürüldüklerinde sadece telefonla görüşme ve mesaj gönderme işlevselliğinde olan cep telefonları teknolojinin gelişmesiyle birlikte evrimleştiler, hayatımızı etkilemeye ve değiştirmeye başladılar (Ada ve Tatlı, 2012). Cep telefonlarının zamanla portatifleşmesiyle ve adeta küçük birer bilgisayar haline gelmesiyle akıllı telefonlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde artık insanlar akıllı telefonlarla sadece konuşmakla ve mesajlaşmakla kalmıyor, aynı zamanda internete girebiliyor, müzik dinleyebiliyor, alışveriş, ödev, araştırma yapabiliyor, fatura ödeyebiliyor, oyunlar oynayabiliyorlar (Kuyucu, 2017). İnternete bağlanma özelliği sayesinde insanlara pek çok avantaj sunan akıllı telefonlar en çok da bu özelliğinden cazip hale gelmiştir (Yıldırım, 2018).

Günümüzde dünyada 3 milyardan fazla kişi akıllı telefon kullanmaktadır (Kutlu ve ark., 2016). Teknoloji alanındaki araştırma verileri sunan We Are Social Ocak 2020 Türkiye raporunda yaşları 16-64 arasında olan internet kullanıcılarının %90'ının herhangi bir cep telefonuna sahip olduğu ve bu telefonların %89'unun akıllı telefon olduğu belirtilmiştir. Bu yaş grubunun günde 2 saat 55 dakika sosyal medya kullandıkları ve günde 4 saat mobil internet kullandıkları görülmüştür (Nurluoğlu, 2020). Küçük çocukların ve hatta bebeklerin bile ellerinde akıllı telefonları görmek mümkündür. Özellikle çalışan ya da herhangi bir işle meşgul olan ebeveynler oyuncak rolü görmesi için akıllı telefonları çocukların ellerine verebilmektedirler. Uzun süre akıllı telefona

maruz kalan çocuğun beynindeki frontal lobun düşünme, yargılama ve konsantrasyon olma işlevleri hasar görerek normal beyin gelişimi engellenebilmektedir (Park ve Park, 2014). Çocukların dışarda oynamak yerine zamanlarını internette geçirmeyi tercih ettikleri, dijital oyunlar oynadıkları görülmektedir. İnternet tabanlı akıllı cihazlar sayesinde dijital oyunlar dünyanın herhangi bir yerindeki biriyle oynanabilmekte, her yaşta insan sosyal medyada boy gösterebilmekte, videolar, haberler, yorumlar kolayca paylaşılabilir.

Günümüz gençleri ileri teknolojik aletlerle büyüme imkânına sahip olduklarından akıllı telefonların gelişmelerine kolaylıkla uyum sağlamaktadırlar. Her yaşta insanın elinde gördüğümüz akıllı telefonların olumsuz etkilerine en çok açık olan grup yine ergenlerdir (Aktaş ve Yılmaz, 2017). Beynin bağımlılığa karşı daha hassas olduğu bir dönem olan ergenlikte kişiler sadece yaratıcı ve görev odaklı olmayıp aynı zamanda haz aldıkları akıllı telefonlarını sıkça kullanmaktadırlar (Bae, 2017; Chun ve ark., 2012). Akıllı telefonlar kendi özelliklerinin yanında statü sembolü olarak da görülebilmektedir. Cihazın sahip olduğu özellikleri bilmeyip sadece markasından ya da modelinden ötürü kullananlar yok değildir (Ertem, 2006). Bu sebeple cep telefonu piyasası da akıllı telefonlara en çok rağbet gösteren ergen kesimi etkilemeye çalışmaktadır. Akıllı telefonların internete bağlanma özellikleri sayesinde özellikle telefonlara en çok düşkün olan ergen yaş grubunu bağımlı yaptığı ve piyasanın da en çok bu yaş grubunu etkilemeye çalıştığı görülmektedir. Kolaylıkla internet erişimi olan akıllı telefonların sadece bilgi edinimi için değil aynı zamanda eğlence aracı olarak savunmasız ergen kesim tarafından bilinçsiz kullanımı ciddi bir davranış bağımlılığı yaratmıştır. Bu bağımlılık toplumdan geri çekilme, günlük aktiviteleri gerçekleştirmede zorluk, akademik başarısızlık, sosyal izolasyon, kaygı, depresyon, yalnızlık, ve dürtü kontrol bozukluğu gibi olumsuz etkiler getirebilmektedir (Kwon ve ark., 2013; Li ve ark., 2014).

İnsanların bireysel bilgisayarları haline gelen akıllı telefonların insan hayatını kolaylaştırmasının yanında getirdiği fiziksel, sosyal ve psikolojik problemleri kabul etmek durumundayız (Choi ve ark., 2012). İletişimin sanallaşması,

kişilerin bireyselleşmesi, internette doğruluğu olmayan bilgilerle oluşan bilgi kirliliği bu olumsuzluklardan bir kaçıdır (Yıldırım ve Kışoğlu, 2018). Akıllı telefonları fazlaca kullanımı sonucu oluşan psikolojik ve fiziksel belirtileri Ünal (2015: 8), baş ağrısı, göz sulanması, asosyallik, dikkat eksikliği, sağlıksız ve riskli ortamlara girme riski, yasal olmayan yazılımlarla kişisel bilgilere ulaşılması ve müdahale edilmesi şeklinde özetlemiştir (aktaran Kuyucu, 2017).

Özellikle gençlerin akıllı telefonları kendilerinin bir uzuvları gibi gördükleri, yokluğunda rahatsız hissettikleri, yanlarından ayırmak istemedikleri ve sürekli kontrol etmek zorunda hissettikleri görülmüştür (Sarıgül, 2019). Teknolojinin gelişimi teknolojinin içinde büyüyen günümüz gençliğinin hayatına yön vermeye başladı. Prensky'nin (2001) 'dijital yerliler' ismini verdiği bu kesim için görsellik ve keyif oldukça önemlidir. Ergenler sosyal ilişkilerini teknolojik aletlerle sürdürmektedirler (Atalan Ergin, 2018). Ergenlerin ilgi odağı olan akıllı telefonlar onların hayat stillerinin farklılaşmasına ve sosyal ilişki oluşturma şekillerini değiştirmektedir (Li ve ark., 2014).

Ulaşım maliyetinin düşük olduğu, keyif veren bu ortam insanlarda haberdar olma ihtiyacı doğurmaktadır (Türen ve ark., 2017). Akıllı telefonların kullanımının artmasıyla ortaya çıkan ve insanların akıllı telefonlarından mahrum kalma endişesi anlamına gelen nomofobi kavramı ortaya çıkmıştır (Gezgin ve Çakır, 2016). İngilizcede NOMobilePhonePhobia, yani telefona ulaşamadığında istemsiz, aşırı korku anlamındaki kelime dilimize nomofobi olarak geçmiştir. Özellikle üniversite öğrencilerinde nomofobik belirtilerin oldukça yaygın olduğu görülmüştür (Yıldırım ve ark., 2016: 86-95).

Çocuk ve ergenlerin sağlıklı davranışlar sergilemesinde ailenin önemi çok büyüktür. Ergenlerin aile üyelerinin empatisine ve onlar tarafından korunmaya ihtiyacı vardır. Eğer ebeveynler bu temel gereksinimleri sağlayamazlarsa ergenler bunu başka yollarla telafi çabasına girerler. Ergenlikte madde kullanımı, işlevsiz riskli davranışlar, internet ve akıllı telefon bağımlılığı gibi uyumsuzluklar ailede disiplin eksikliği, aile içi şiddet veya etkisiz ebeveynlik tutumlarıyla ilişkilendirilmiştir. Araştırmalarda kısmi semptomları olan ya da patolojik internet bağımlılığı olan ergenlerin ebeveynlerini, bağımlı olmayan

ergenlere göre daha koruyucu ya da otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. Bağımlı olmayan ergen grubu ise ailelerini daha demokratik olarak nitelendirmişlerdir (Doğan ve ark., 2015).

Sosyal bir varlık olan insanın ait olma ve kabul edilme ihtiyacı vardır. Sosyal dışlanma; insanın bu ihtiyaçlarına bir tehdit olarak kişinin önemsenmemesi, alay edilmesi, reddedilmesi ya da göz ardı edilmesidir (Öztoşun, 2018). Sosyal dışlanma deneyimleri sonucunda ergenlerde yalnızlık, yetersizlik, saldırganlık, duygu düzenlemede zayıflık gibi uyumsuz davranış ve duygular görülebilir (Akın ve ark., 2015). Akran ilişkilerinin daha da önem kazandığı ergenlik yıllarında kişiler yalnızlık ya da sosyal izolasyon hissettiklerinde bu ihtiyaçlarını karşılamak için internette sosyalleşmeye çalışmaktadırlar. Bu durum da onları kontrolsüz internet kullanarak bağımlı olmaya götürebilmektedir (Caplan, 2012). Dışlandıklarında, hissettikleri olumsuz duyguları telafi çabası ve aidiyet ihtiyacı gençlerin telefon kullanımlarını arttırmaktadır. Akıllı telefon kullanarak oluşan bu tatmin durumu pekiştirici görevi göreceğinden akıllı telefon kullanımını arttırabilmektedir (Özteke ve ark., 2019).

Sevgi, onaylanma, ait olma gibi temel ihtiyaçlarını gerçek hayatta karşılamayan ergenler sosyal medya aracılığıyla bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır (Sarigül, 2019). Ergenlik döneminde arkadaşlarla ilişki kuramamak önemli olayları kaçırmak anlamına gelebilir. Bu tür bir kültürde çevrimdışı yaşamak ergen için kendini sosyal yaşamdan uzaklaştırmak anlamına gelmektedir (Leena ve ark., 2005). Yalnızlık, ihtiyaç duyulan sosyal ilişkilerin yokluğundan acı veren bir olgudur ve insan yaşamının her döneminde görülebilmektedir. İnsanların bu acılarından kurtulmak adına sarıldıkları ve sosyalleştikleri telefon kullanımıyla yalnızlık arasındaki ilişkinin pozitif olması anlaşılır bir durumdur (Şar, 2013).

İnsanların bir işi yapıp yapamayacaklarına ilişkin kendilerine olan güven ve inançları öz yeterlik kavramıyla açıklanmaktadır (Bandura, 1997). Performans gerektiren durumlarda kişinin başaracağına olan algısı kendisinin öz yeterliğiyle ilişkilendirilebilir (Bong, 1995). Öz yeterliği fazla olan kişiler yüksek motivasyonlarının getirisiyle durumlarda daha kolay baş edebilmektedir

(Schuzlt ve Schulz, 2007). Kişisel ve dolaylı deneyimler, sözel ikna ve psikolojik-duygusal durumlar bireylerin öz yeterliğini etkileyen faktörlerdir (Bandura, 1997). Kişinin doğrudan yaşadığı geçmiş deneyimleri, başarıları ve başarısızlıkları öz yeterlikte en büyük etkiyi gösterir (Miller, 2010).

Literatürde akıllı telefon kullanımının öğrencilerin başarılarını düşürdüğü yönünde araştırmalar mevcuttur (Jacobsen ve Forste, 2011, Judd, 2014; Rosen ve ark. 2013; Samaha ve Hawi, 2016). İnterneti yoğun kullanan kişilerin okullarına ve sınavlarına bile vakit ayırmadıkları görülmüştür (Tsai ve Lin, 2003). Öğrenimi olumsuz etkilediğini ve öğrencilerin konsantrasyonlarını bozduğunu düşünen okullar ders sırasında öğrencilerin bu cihazları kullanmalarına izin vermemektedir (Yıldırım ve Kışioğlu, 2018). Araştırmamıza konu olan akademik öz yeterlik kişilerin eğitim hayatındaki performanslarıyla ilgili kendine olan inançlarıdır. Akademik öz yeterliği yüksek çocukların başarabileceklerine olan inancı onları daha dayanıklı ve kolay kolay pes etmeyen bir hale getirir (Saticı, 2013). Akademik öz yeterlik inancı ile akıllı telefon bağımlılığı arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

Akıllı telefon ve internet bağımlılığı gençler için riskli olan ve kolay ulaşılabilirliği yönünden diğer bağımlılıklara nazaran yaygınlaşması daha kolay olan bağımlılık türlerindedir. Teknolojiyle iç içe olan günümüz dünyasındaki gençleri bu riskten tamamen mahrum bırakabilmek imkânsızdır (Dede, 2019). Bağımlılık tedavilerinde olduğu gibi bağımlı olunan cisimle ilişkiyi tümüyle kesmek burada gerçekçi değildir (Ögel, 2012). Literatür incelendiğinde akıllı telefon bağımlılığı alanında ortaokul öğrencileriyle ve ilişkisi olduğu düşünülen sosyal dışlanma ve akademik özyeterlik değişkenleri ile yeteri kadar çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri, algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlikleri bakımından anlamlı bir düzeyde farklılaşmakta mıdır sorusuna yanıt aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçları

Bu araştırma ile ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmada ayrıca cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş varlığı, anne babanın birliktelik durumu, akıllı telefon kullanımının ebeveynler tarafından kontrol edilip edilmediği, yakın arkadaş sayısı, telefonda günde kaç saat vakit geçirildiği, akıllı telefonun ne amaçla kullanıldığı, kişinin hobilerinin olup olmaması gibi değişkenlerin de akıllı telefon bağımlılığında etkili etmenler olduğu düşünüldüğünden araştırma sorularında yer almaktadır.

Araştırmada şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile akıllı telefon bağımlılığı arasında bir ilişki var mıdır?
2. Ergenlerin sosyal dışlanma deneyimleriyle akıllı telefon bağımlılığı arasında ilişki var mıdır?
3. Ergenlerin akademik özyeterlik algıları ile akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
4. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri yaş değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
7. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri kardeşlerinin olup olmaması değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
8. Ergenlerde akıllı telefon bağımlılık düzeyleri anne-babanın birlikte olup olmama değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
9. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri yakın arkadaş sayısı değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
10. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri hobilerinin olup olmaması değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

11. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ebeveynlerin telefon kullanımını kontrol etme değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
12. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri akıllı telefon kullanma süresi değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
13. Ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri akıllı telefon kullanım amacı değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Akıllı telefon bağımlılığının büyümekte olan bir sorun haline gelmesi yapılan araştırmalarla desteklenmektedir. Bilinçsizce kullanan akıllı telefonlar kişinin psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz etkilemektedir. Alan yazında akıllı telefon bağımlılığı ve anne baba tutumlarıyla ilgili pek çok araştırma olduğu görülmektedir. Ancak sosyal dışlanma ve akademik öz yeterliğin dâhil olduğu çalışmalara rastlanmamıştır. Ayrıca akıllı telefon bağımlılığı çalışmalarının daha çok lise ve üniversite öğrencileriyle yapıldığı görülmüştür. Çağımızda akıllı telefon kullanma yaşı düştüğü için araştırmamda olduğu gibi ortaokul öğrencileriyle yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Akıllı telefon bağımlılığının anne-baba tutumları, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlikle olan ilişkisinin belirleneceği bu çalışmada ebeveynlerin ve eğitimcilerin, ergenlerin akıllı telefonlarını bilinçsizce kullanımı konusunda farkındalık kazanmaları ve bu farkındalıkla konuyla ilgili müdahale programlarına zemin oluşturabilecekleri düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma sonuçlarına ilişkin genelleme yapabilmek için göz önünde bulundurmanız gereken sınırlılıklar vardır:

1. Araştırma TED İzmir Özel Ortaokulu'nda 2019-2020 eğitim öğretim yılında okumakta olan öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlı olacaktır. Uygulama kolaylığı açısından bu okul tercih edilmiştir.

2. Öğrenciler telefonlarının ellerinden alınacağından endişelenerek yanlış cevap verebilirler.
3. Araştırma sonuçları Kişisel Bilgi Formu, Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Versiyonu, Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği, Sosyal Dışlanma Deneyimleri Ölçeği ve Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeğinin akademik öz yeterlik boyutunun ölçtüğü verilerle sınırlıdır.
4. Veri analizleri kullanılan istatistik yöntemleriyle sınırlıdır.
5. Araştırma ilişkisel modelde bir çalışma olduğu için, neden-sonuçla ilgili bir bilgiye varılamayacaktır.

1.5. Tanımlar

Akademik Öz yeterlik: Kişinin akademik bir görevi başarabileceğine, yeterli olabileceğine dair kendine olan inancıdır (Chun ve Choi, 2005). Akademik öz yeterliği yüksek olan kişinin öğrenme motivasyonunu da yüksektir ve ilgili işe daha çok emek ve enerji harcar.

Akıllı Telefon Bağımlılığı: Kişilerin haz aldıkları akıllı telefonlarını gündelik hayatlarını aksatacak şekilde kullanmaları, akıllı telefonlarından ayrılmakta zorlanmaları ve ayrılmaları gerektiğinde yoksunluk belirtileri yaşadıkları bir davranış bağımlılığıdır (Griffiths, 2000).

Anne Baba Tutumu: Ailedeki bireylerin etkileşimlerini ve iletişimlerini etkileyen, çocuğun sosyal ilişkilerine ve olaylara verdiği tepkilere yön veren, ebeveynlerin pek çok dinamikten etkilenecek geliştirdiği düşünce ve davranışlardır (Fitzgerald ve White, 2003).

Sosyal Dışlanma: Aidiyet ve kabul edilme gereksinimlerine bir tehdit olarak kişinin sevgisine bir karşılık bulamaması, yalnız bırakılması, fiziksel ya da psikolojik olarak tahrip edilmesi, ürkütülmesidir (Williams, 2007).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Akıllı Telefonun Tanımı

1876 yılında Graham Bell'in icat ettiği telefon insanoğlunun en önemli icatlarından biridir (Polat, 2017). Yaşanan gelişmelerle bir zaman sonra cep telefonu, daha sonra da akıllı telefon olarak anılmaya başlanmıştır. İlk ortaya çıktığında sadece tek bir kişi ile iletişim kurmaya yarayan mobil telefonlar yaşanan gelişmelerle 1947 yılından itibaren birden fazla kişi ile konuşabilme imkânı sunmuştur (Humphreys, 2007). Teknolojideki gelişmelere ayak uydurarak 1990'lı yıllarda kullanımı hızla artan akıllı telefonlar ev telefonlarının yerini almaya başlamıştır. Cep telefonları yeterli görülmekte ve ev telefonlarına olan ihtiyaç azalmaktadır.

İlk zamanlarda yalnızca konuşma ve mesajlaşma özellikleri bulunan mobil telefonlar 1994 yılından itibaren ülkemizin piyasasına sunulmuştur (Çakır ve Demir, 2014). Zamanla bilişim sistemlerinin gelişimiyle birlikte bilgi işlem kapasiteleri artan ve pek çok niteliği bünyesinde toplayan telefonlar küçük bilgisayarlar haline geldi (Karaaslan ve Budak, 2012). Hayatımızı farklılaştıran ve kolaylaştıran bu cihazlar tablet ve bilgisayar kullanımlarının önüne geçti (Doğan ve Tosun, 2016).

Teknolojinin ilerlemesiyle beraber bilgisayarlardaki özellikler portatif, kullanımı zor olmayan cep telefonlarına eklenmiş ve akıllı telefonlar meydana gelmiştir (Chen, Chen ve Yen 2011). İlk çıktığında sadece yüksek sosyo-ekonomik düzey tarafından satın alınabilen ancak günümüzde her kesimin rahatlıkla alabildiği akıllı telefonların kullanımı oldukça yaygındır. (Özcan ve Koçak, 2003). Akıllı telefonları normal telefonlardan farklılaştıran en belirgin niteliği

kullanıcılara internet erişimi sağlamasıdır (Yücelten, 2016). Günümüzde internet özelliği olan akıllı telefonlar sayesinde şimdilerde internete girilebilmekte, dijital oyun oynanabilmekte, fotoğraf-video çekilebilmekte, fatura ödeyebilmekte, dizi izleyebilmekte, sosyal medyaya girilebilmektedir. (Aktaş ve Yılmaz 2017, Alfawareh ve Jusoh, 2014).

Genci yaşlısı herkesin elinde görülen akıllı telefonlar büyük bir kitleye hitap etmektedir (Yusufoğlu, 2017; Yücelten, 2016). Özellikle ergenliğin doğası gereği temasa, akran ilişkilerine, onaylanmaya, ait hissetmeye karşı daha hassas bir dönem olduğu bilindiğinden, bu ihtiyaçları tehdit edilen ergenlerin sosyal medya aracılığıyla kendini rahatlattıkları görülmektedir. Etraflarından doyumamadıkları bu ihtiyaçları, bulamadıkları ilgiyi ve desteği sanal platformlarda bulduklarından ergenlerin internete girme davranışları artış gösterebilmektedir (Ögel, 2012). İnternete bağlanma özelliği sayesinde çoğunlukla akıllı telefonlarından sosyal medyalarına ulaşan ergenler için her an her yerde kontrolsüzce kullandıkları akıllı cihazlar onları bağımlılığa karşı riskli hale getirebilmektedir.

2.2. Bağımlılık Kavramı

İlk kez DSM-III'te yer alan bağımlılık kavramı, psikolojik, bilişsel ve fiziksel reaksiyonlara sebep veren, bağımlı olunan davranış ya da nesneye ulaşamamaya tahammülsüzlük, ulaşma, ve kullanım sıklığını kontrol edememedir (Byun ve ark., 2009). Bir başka tanıma göre bağımlılık kişinin olumsuz sonuçlar yaşadığında bile kontrolsüzce kullanıma devam ettiği beyin hastalığıdır (Tarhan ve Nurmedov, 2014).

Bağımlılık, psikolojik bağımlılık ve fizyolojik bağımlılık olarak iki şekilde incelenmektedir. Psikolojik bağımlılıkta kişiler bağımlı oldukları maddelere ulaştığında keyif, rahatlama ve doyum hisseder. Fiziksel bağımlılığın tedavisi psikolojik bağımlılık tedavisine göre daha kısadır (Ögel, 2017). Bağımlılık dendiğinde akla ilk olarak alkol, esrar gibi kimyasal maddeler gelse de alış veriş yapma, cinsel ilişkiye girme, kumar oynama, televizyon izleme, yemek yeme gibi davranış bağımlılıklarından da söz etmek mümkündür (Soydan, 2015).

2.2.1. Davranış Bağımlılığı

Belli bir davranışın olağandışı sıklıkla yapılması ve bunun neticesinde kişinin fiziksel, psikolojik, sosyal yönden zarar görmesi ve uyumsuzluklar yaşaması davranış bağımlılığı olarak adlandırılır (Köknel, 1998). Griffiths'e (2000) göre davranış bağımlılığı kriterleri:

İnsanların istediklerini elde edemediklerinde yaşadıkları olumsuz hisleri, duygu ve düşünceleri içeren bilişsel meşguliyet,

İnsanların gerçekleştirdikleri bir durum neticesinde gösterdikleri duygu durum değişikliği,

Davranışın sonucundan aldığı hazzı arttırmak için davranışı arttırdığı tolerans,

Davranış engellenmeye kalktığında kişinin yaşadığı huzursuzluk ve öfke belirtileri olan yoksunluk,

Yoksunluk belirtileri sebebiyle kişinin sosyal ilişkilerinde bozulmalar yaşadığı çatışma ve,

Bağımlı olunan davranışın kontrol altına alınıp azaltılması ya da terk edilmesi sonucu tekrar bağımlı hale gelebilmesi durumu olan nüksetmedir.

Goodman'a (1990) göre aşağıdaki belirtilerden en az 5'ini göstermenin davranış bağımlılığı riski olduğunu ifade eder:

Aklının devamlı davranışla meşguliyeti,

Davranışa niyetlenilenden daha çok zaman harcanması,

Devamlı davranışı kontrol altına alma girişimlerinin bulunması,

Davranışı gerçekleştirirken vaktin nasıl geçtiğini anlamaması,

Davranış yüzünden sosyal faaliyetlerine değer vermemesi,

Davranış yüzünden sorumluluklarını aksatması,

Davranışın yarattığı hazzı sahip olmak için davranışın sıklığını ve süresini fazlalaştırması,

Davranışı yapamadığında huzursuz, öfkeli bir hal içinde olması,

Sosyal, psikolojik, fiziksel zararlarını görmesine rağmen davranışı sürdürmesi. Bu çalışmanın konusu olan akıllı telefon bağımlılığı da davranış bağımlılığı kategorisinde değerlendirilmektedir.

2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı

Akıllı telefonlar yalnızca iletişim kurmak amacıyla kullanılmamaktadır. Aynı zamanda e-kitap okumak, mailleri kontrol etmek, çevrimiçi oyunlar oynamak amacıyla da akıllı telefonlara başvurulmaktadır. Sınırsız bilgiye ulaştırıcı, eğlendiren, hayatı kolaylaştıran, bir yandan sosyalleştirirken bir yandan asosyalleştiren internetin problemlili kullanımı evrensel bir sorun haline gelmektedir. Özellikle ergenlerin internet erişimi olan akıllı telefonlarından ayrılmak istemedikleri, her fırsatta kontrol ettikleri belirtilmiştir. Bu akıllı cihazlar birer nesne değil birer uzuv gibi görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin öğrenme performansları ve konsantrasyonları üzerinde zararlı etkileri olabilmektedir (Gümüş ve Ögeve, 2015).

Akıllı telefonundan uzak kalamama durumu olarak bilinen nomofobi ergenlerin büyük bir kesiminde görülmektedir. Nomofobik ergenlerin akıllı telefonlarından ayrılmak istememeleri ve devamlı sosyal medyada olmaları gündelik hayatlarını olumsuz etkilemektedir (Leene ve ark., 2005). Nomofobik bireylerin bazılarının birden fazla akıllı telefona sahip oldukları, akıllı telefonlarını devamlı kontrol ettikleri, telefonlarıyla ilgili bir sorun ya da engellenme yaşadıklarında öfkeli ve huzursuz oldukları, uyurken dahi telefonlarını yanlarında bulundurdukları bilinmektedir (Bragazzi ve Puente, 2014).

Akıllı telefon bağımlılığını bir tür davranış bağımlılığı olarak görmek mümkündür. Akıllı telefonlarını kontrolsüz ve bilinçsiz kullanan kişiler günlük işleri sekteye uğramalarına ve sosyal ilişkilerinde bozulmalar yaşamalarına rağmen haz elde etmek amacıyla dürtüsel bir kullanım örüntüsü içindedirler (Dirik, 2016; Süler, 2016). Davranış bağımlılığı davranışları ve beyni etkileyen bir bağımlılık türüdür (Tarhan ve Nurmedov, 2014). Ancak davranış bağımlılıklarından sadece kumar oynama bozukluğu kimyasal madde bağımlılığının yarattığı sonuçları yaratarak DSM-V'te bağımlılık kategorisindeki yerini almıştır (DSM-V, 2014).

Davranışçı öğrenme kuramında olduğu gibi kişinin davranışı haz verdiğinde ve pekiştirildiğinde ya da kişiyi olumsuz bir durumdan çıkardığında o davranışın tekrarlanması artar (Cüceloğlu, 1993). Akıllı telefonlar da aynı bu şekilde kişiye keyif verdiğinden ve kişinin sıkıntısını azalttığından kullanımı bağımlılık yaratabilmektedir. Kullanımı kişiye haz verdiğinden ve olumsuz bir durumdan kurtardığından, davranış kullanıcılar tarafından tekrarlanmaktadır (Deniz, 2014).

Obsesif kompulsif bozukluk kapsamında değerlendirildiğinde telefonu sürekli kontrol etmek zorlantılı davranış gelişimine sebep olmakta ve akabinde akıllı telefon bağımlılığı gelişebilmektedir (Bianchi ve Phillips, 2005). Yapılan araştırmalarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı olan kişilerin akıllı telefonları problemlili kullanmaya daha yatkın oldukları ortaya çıkmıştır (Jinoh, 2014). Tekin'in (2012) yaptığı çalışmada öğrenciler tarafından problemlili akıllı telefon kullanımında baş ağrısı, yorgunluk, depresyon, uykusuzluk ve göz bozukluğu gibi belirtilerin olduğu ifade edilmiştir. Telefona bağımlılı olanların uyanır uyanmaz ellerine telefon aldıkları belirtilmiştir. Yine aynı kişilerin uykuya dalmadan önceki son faaliyetleri de akıllı telefonları ile zaman geçirmektir (Lee ve ark., 2014). Oulastiva ve ark. (2012) yaptıkları çalışmalarında akıllı telefonların kontrol alışkanlığı ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Yani kullanıcılar kısa aralıklarla devamlı telefonlarını kontrol etme ihtiyacı hissetmektedirler.

Problemlili akıllı telefon kullanımı gençleri psikolojik ve sosyal yönden olumsuz etkileyebilmektedir. Gençler derslerini aksatmaya başlar, akademik başarıları düşer, gerçek hayatta yalnızlaşır, depresyona yatkın hale gelir ve agresyonları artar (Süler, 2016; Yücelten, 2016). Akıllı telefon bağımlılığında kişiler psikolojik, fiziksel, sosyal zararlar yaşamamasına karşın akıllı telefon kullanımını kontrol altına alamama ya da kullanımını azaltma girişimlerinde başarılı olamama durumu yaşarlar (Billieux, 2012). Akıllı telefon bağımlılığının doyum arama, sıkıntı ve yalnızlıktan kurtulma ve dürtülerini kontrol etmekte zorlanma ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Davis, 2001). Yüz yüze iletişim yerine sanal bir iletişim sağlandığı akıllı telefonlar yalnız ve çekingen kişiler tarafından sıkça kullanılmaktadır (Aktaş ve Yılmaz, 2017). Çünkü internet ortamının sunduğu

farklı isim, kimlik ve cinsiyetle özgürce, yargılanmadan kullanılabilme imkânı, yüz yüze iletişimden rahatsız olan kişiler için kolaylık sağlamaktadır (Ceyhan, 2010).

Deloitte (2017) adlı firmanın yaptığı araştırma sonucundaki Türkiye raporu incelendiğinde 18-50 yaş arası kişilerin günde ortalama 71 kez cep telefonlarını kontrol ettikleri belirtilmiştir. Telefon ekranını kontrol etmek pek çok çalışmadan akıllı telefon bağımlılığı için bir belirleyicidir (Gezgin ve Yıldırım, 2017; Newport, 2015). Akıllı telefonlarına ulaşamadığında kaygıya kapılan, telefonlarını yanlarından ayırmak istemeyen kişilerin sayısı oldukça fazladır (Park, 2005).

Kullanıcıların yalnızlık ve streslerini azaltmak, sıkıldıklarında eğlenmek amacıyla da akıllı telefonları tercih ettikleri görülmektedir. Oysa telefonları aracılığıyla sanal ortamlarda yalnızlıklarını gideren insanlar normal hayatta sosyalleşmeyerek aslında kendilerini daha da izole bir hale getirmektedirler. Anlık haz ve keyif veren, sıkıntıları yatıştıran telefonlara zaman içinde bağımlı hale gelinebilmektedir (Billieux, 2008). Ayrıca telefonların tiyatro, sinema gibi kontrolsüz ve uygunsuz yerlerde kullanımı diğer insanlara saygı gösterilmediği kaba bir kültür için zemin hazırlayabilmektedir (Bian ve Leung, 2015).

2.2.2.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Akıllı telefonların insanların birer ihtiyacı haline gelmesi, onların yaşamlarını şekillendirmesi ve bilinçsiz kullanımının sosyal, fiziksel ve psikolojik problemlere yol açması nedeniyle günümüzde araştırılan popüler bir konu olmuştur. Yapılan araştırmalara baktığımızda ölçek geliştirme çalışmalarının, akıllı telefon kullanım amaçlarını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmaların, Sosyo-demografik değişkenlerle akıllı telefon bağımlılığı ilişkisini araştıran çalışmaların ve problemlili akıllı telefon kullanımı sonuçlarının neler olduğuyla ilgili çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir. Çalışmaların daha çok lise ve üniversite öğrencileri ile yapıldığı görülmüştür.

2.2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde akıllı telefon bağımlılığıyla birçok çalışma yapılmıştır. Baykut ve Eroğlu (2014) tarafından üniversite öğrencileriyle sosyal medya kullanımının akıllı telefon bağımlılığıyla ilişkisinin araştırıldığı çalışmada iki değişken arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin akıllı telefonları en çok ne amaçla kullandıklarına bakıldığında ilk sırada internete girmek için sonra da fotoğraf çekmek için kullandıkları görülmüştür.

Baykan'ın (2014) araştırmasında algılanan anne baba tutumu ile internet bağımlılık düzeyi incelenmiş olup değişkenlerin birbiriyle ilişkili olduğu saptanmıştır.

Elmas ve ark. (2015) göre, internette kalma süresiyle okul başarısı arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Ancak günde 20 dakikadan fazla telefonla görüşen öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha başarılı oldukları görülmüştür.

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İHH) (2015) de problemlili akıllı telefon kullanımıyla ilgili araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda akademik başarı ile akıllı telefon kullanım süresi ve akıllı telefon bağımlılık seviyesi arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

İnternet kullanımı ve problemlili telefon kullanımı ilişkisinin incelendiği bir araştırmada değişkenlerin birbirini yordadığı belirlenmiştir (Taylan ve Işık 2015).

Ergenlerin özgüven düzeyleriyle akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı ve ilişkinin bulunmadığı çalışmada ayrıca algılanan başarıyla akıllı telefon bağımlılık düzeyi arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farkın görülmediği belirtilmiştir (Dirik, 2016).

Doğan ve Tosun (2016) tarafından liseli öğrencilerle yapılan bir araştırmada sosyal kaygı ve sosyal ağ kullanımının akıllı telefon kullanımıyla ilişkisi incelenmiştir. Sosyal kaygı düzeyi ile sosyal ağ kullanımı ve problemlili akıllı telefon kullanımı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri erkek öğrencilerin bağımlılık düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur.

Kumcağız ve Gündüz'ün (2016) araştırmasında üniversitede okuyan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Yücelten (2016) tarafından yapılan ve üniversite öğrencilerinin dâhil edildiği çalışmada öğrencilerin bağlanma stilleri ve akıllı telefon kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Kayıtsız ve korkulu bağlanma stilinde olan öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Benzer bir çalışmada internet bağımlılığı ile demokratik aile tutumu arasında negatif, koruyucu ve otoriter aile tutumu arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür (Altıntaş ve Öztapak, 2016).

Kahyaoğlu ve ark. (2016) araştırmalarında 20 yaş ve altı kişilerin daha çok problemlili akıllı telefon kullandıklarını ve bu kişilerin sözel iletişimlerinin olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Çakır ve Oğuz (2017) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleriyle akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Aynı çalışmada kız öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri erkek öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinden daha fazla bulunmuştur.

Meral'in (2017) yaptığı çalışmada da öğrencilerin problemlili akıllı telefon kullanımları ile yalnızlık seviyeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Aktaş ve Yılmaz (2017) üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve utangaçlık seviyeleriyle akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Akıllı telefon kullanım amaçlarına bakıldığında en çok internete girmek ve sosyal ağlara bağlanmak amacıyla kullanıldığı saptanmıştır.

Dursun (2017) yaptığı çalışmada akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin sınıf değişkeni açısından farklılaştığını, sosyoekonomik düzey ve telefonda geçirilen süre arttıkça akıllı telefon bağımlılık düzeyinin arttığını saptamıştır.

Depresyon ile akıllı telefon bağımlılık seviyesinin ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada bu iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada kızların erkeklerden daha çok problemlili akıllı telefon

kullandıkları ve akıllı telefonların en çok sosyal medyaya girmek amacıyla kullanıldığı görülmüştür (Genç Demirağ, 2017).

Başka bir araştırmada lisede okuyan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok akıllı telefon kullandığı ve akıllı telefonlarını günde 5 saatten fazla kullananların daha az kullananlara göre bağımlılık seviyelerinin daha yukarıda olduğu ortaya çıkmıştır (Bağcı, 2018).

Ortaokul öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının farklı değişkenler ile ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada bağımlılık gösteren ve göstermeyen grubu en iyi ayıran değişkenin sosyal medya kullanımı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin akıllı telefonlarında en çok oyun oynadığı tespit edilmiştir (Durak ve Seferoğlu, 2018).

Ortaokul ve lise öğrencilerinin katıldığı bir araştırmada sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimleri ile akıllı telefon kullanım düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Öztosun, 2018).

Taş (2018) liseli öğrencilerle yaptığı araştırmada anne baba tutumlarıyla akıllı telefon bağımlılık düzeyinin ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Akıllı telefon kullanıcılarında dürtüsellik, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi düzeylerinin incelendiği bir araştırmada, akıllı telefonlarını uyurken de dâhil olmak üzere devamlı olarak yanlarında taşıma isteği olanlarda, akıllı telefonlarını en çok sosyal medyada aktif olmak amacıyla kullananlarda ve akıllı telefon kullanımı nedeniyle günlük hayatı sekteye uğrayan, ilişkileri bozulan kişilerde daha yüksek düzeyde bir bağımlılık olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada aleksitimik özellikler gösterenlerin, dürtüsellik düzeyi yüksek olanların ve çocukluk dönemlerinde ihmal, istismar ve travmatik yaşantısı olanların daha problemlili akıllı telefon kullanım örüntüleri içinde oldukları görülmüştür (Cengiz Turan, 2019).

2.2.2.3. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bir araştırmada ilgisiz, samimi olmayan, olumsuz aile atmosferinde yaşayan çocukların kendilerini internet ortamında ifade etmeye çalıştıklarından problemlili telefon kullanımının olduğu ortaya çıkmıştır (Huang ark., 2009).

Akıllı telefon bağımlılığı araştırmaları Kore'de oldukça fazla yapılmıştır. Kore'de yapılan bir araştırmada kadın öğrencilerin problemlili telefon kullanımlarının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmüştür (Kwon ve ark., 2013). Yapılan bir araştırmada akıllı telefon bağımlılığının akıllı telefon kullanma süresi, sosyal medya ve internet kullanımının problemlili akıllı telefon kullanımıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Salehan ve Negahban, 2013).

Park ve Lee (2014) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda üniversitede okuyan kız öğrencilerin akıllı telefonların kameralarını erkeklerden daha çok kullandığı, erkek öğrencilerin ise kızlardan daha çok konuştuğu saptanmıştır. Lepp, Barkley ve Karpinski'nin (2014) araştırmasında üniversite öğrencilerinin problemlili telefon kullanımları ile okul başarısı ve yaşam doyumu arasında negatif, kaygı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Bae (2015), problemlili telefon kullanımı ile anne baba tutumu, arkadaşlık doyumu ve akademik motivasyon ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda aile tutumunu demokratik olarak değerlendiren bireylerin akıllı bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca demokratik anne baba tutumu ile akademik motivasyon ve arkadaşlık doyumu ilişkisi pozitif yönlü bulunmuştur.

Jeong ve Lee (2015) hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerle çalışmıştır. Öğrencilerin arkadaş sayısı ve kişisel sıkıntı düzeyleriyle akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Darcin ve ark. (2015) araştırmasında telefona sahip olma yaşı azaldıkça akıllı telefon bağımlılığının arttığı görülmüştür. Aynı çalışmada kadınlardaki yalnızlık seviyesi ile akıllı telefon bağımlılık seviyesi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Hadlington'ın (2015) araştırmasında 18-65 yaş arası bireylerle çalışılmıştır. Araştırmada problemlili akıllı telefon ve internet kullanımı ile bilişsel bozukluk arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Akıllı telefonun problemlili kullanımıyla bilişsel bozukluk arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca kişilerin yalnızlık puanları arttığında akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin de arttığı fark edilmiştir (aktaran Süler, 2016, s. 78).

Lee ve Lee (2017) çalışmalarından akıllı telefon bağımlılık düzeyi arttıkça akademik başarının azaldığı sonucuna varmışlardır. Başka bir çalışmada 12 yaşındaki ergenlerin akıllı telefon bağımlılık riskinin 10 ve 11 yaş grubuna göre daha fazla olduğu bulunmuştur (Lee ve Ogbolu, 2018).

2.3. Ergenlik Dönemi

15.yüzyılda ilk kez dile getirilen ergenlik sözcüğü Latince'de olgunlaşmak anlamında kullanılan 'adoloscere' kelimesinden türemiştir (Yavuzer, 2013). Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Bu dönemdeki fiziksel, sosyal, psikolojik gelişmeler ve değişimler ergeni yetişkin dünyasına hazırlar (Alabay, 2019). Kendini yeniden tanıma döneminde olan ergenler yavaş yavaş ailelerinden biraz uzaklaşırlar ve vakitlerini daha çok arkadaşlarıyla geçirmeyi tercih ederler. Akran ilişkileri ergen için çok önemlidir (Sarı, 2008). Ergenlik döneminde akranların kişi için önemi artsa da aile kimlik oluşum sürecindeki ergeni gelecek hayatıyla ilgili olan eğitim, meslek gibi konularda etkilemeye devam eder (Hogan ve Kitagawa, 1985). Genellikle kaygılar ve gelecek hedefleri aile için de çocukları için de ortaktır (Alabay, 2019).

Ergenlik döneminde ergen birey ve ailesi arasındaki iletişimin içeriğinde değişim görülür. Aile ile daha çok akademik, mesleki konular konuşulurken ve bu konular üzerinden bağ kurulurken kişilerarası ilişkiler ile ilgili konular akranlarla yürütülür (Hallinan ve Williams, 1990). Somut düşünceden soyut düşünceye geçişin olduğu bu dönemde kişilerin idealizm, benmerkezcilik alanlarında farklılıklar yaşanmaktadır (İnanç ve ark., 2017).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 10-24 yaşları arasını kapsadığını belirtilen ergenlik dönemi kişilerin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimleri

en yoğun hissettiği dönemdir (Mitchell ve ark., 2013). Erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik ergenlik döneminin üç aşamasıdır. Çalışmamızın örneklemini 10-14 yaş arası bireyler oluşturduğundan erken ergenlik dönemindeki bireylerle araştırma yapılacağı söylenebilir. Erken ergenlik 11-15 yaş arasını kapsamaktadır. Freud'un gizil dönemine denk gelen 6-12 yaşları arasında olan ön ergenlik döneminde cinsel dürtüler durgunlaşmış ve enerji daha çok akademik hayata ve arkadaşlık ilişkilerine yönelmiştir. Ebeveynlerinin yanında arkadaşlarının büyük önem kazandığı dönemde kişi her iki taraftan da kabul görmek, başarılı hissetmek ihtiyacındadır (Geçtan, 2015).

Orta ergenlik ortalama 14 yaşından başlayıp 16-17 yaşlara kadar olan süreçtir. Geç ergenlik ise 16-17 yaşlarından başlayıp 20'li yaşların ortalarına kadar olan bir dönemi kapsamaktadır (Usluca, 2019). Kızların ergenliği ortalama 10 yaşlarında olup erkeklerden yaklaşık 1 yıl erken başlamaktadır. Erken ergenlik fiziksel gelişimin en hızlı olduğu aşama olduğundan erkeklerle kızlar arasında bariz fiziksel farklar görülebilmektedir. Kızlar erkeklerden daha hızlı büyürler. Genellikle aynı cinsiyetten kişilerle kurulan yakın arkadaşlıklar kişilerin ilgi ve tarzlarını şekillendirmede etkilidir (Derman, 2008). Bu süreçte her iki cinsiyette de yaşanan hızlı boy ve kilo artışı ve ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişimiyle ergenler yaşanan değişimlerle baş etmekte zorlanabilir ve çevresine daha fevri davranışlar sergileyebilir (Arıkan ve ark., 2013; Ocakçı 2015).

Erken olgunlaşma erkekleri iyi ve güçlü hissettiren kızları depresyon, kaygı ve yeme bozukluklarına karşı riskli hale getirebilir. Orta ergenlik döneminde akran ilişkileri daha çok karşı cins üzerine şekillenir. Bu dönemde ailelerinin otoritelerini kabul etmek istemezler. Özgürlük ihtiyacıyla ailelerinden kopmak isterler ve her şeye güçlerinin yeteceğini sanırlar. Bu durum ebeveynleriyle çatışma yaşamalarına sebep olur.

Geç ergenlik döneminde meslek, iş, eş seçimi gibi konular gündemlerini meşgul eder. Problemlerle baş etmede daha ustalaşmışlardır. Daha az sayıda kişiden oluşan yakın arkadaşlıklar grup arkadaşlığının önüne geçmiştir. Karşı cinsle olan ilişkileri daha gelecek odaklı ve uzun solukludur (Ocakçı, 2015). Ergenlik dönemi bebeklikten sonra kişinin en hızlı gelişim gösterdiği ikinci dönemdir. Bu

dönemde çevrenin ve akranların kişi üzerindeki etkisi fazladır. Bununla birlikte yaşanan fiziksel, hormonal değişiklikler ve bu değişikliklere uyum sağlama çabası gençler için zorlayıcı olabilir. Önceki gelişim dönemlerinin nasıl geçirildiğinin bu dönemin zorlayıcılığı üzerindeki etkisinden bahsetmek mümkündür (Ezer, 2017).

Ergenlik dönemiyle ilgili olarak filozofların farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmüştür. Platon'un ruhsal sarhoşluk olarak adlandırdığı dönemi Sokrates gençlerin kural tanımadığı, olumsuz davranışlar gösterme eğiliminde oldukları evre olarak belirtmiştir. Aristo ergenleri haz odaklı, eleştirilmeye katlanamayan, dürtülerini kontrol etmekte zorlanan, yenilik arayışında olan, kolay duygu değişiklikleri gözlenen bireyler olarak nitelendirmiştir (Dinçel, 2006). Hall'un fırtınalı bir dönem dediği ergenlik döneminde birey kendi değerleriyle toplumsal değerler arasında sıkışıp kalır (Ekşi, 1990). Bu dönemdeki genç duygu dünyasındaki değişimlerle de baş etmek zorundadır. Bir grubun parçası olmayı, sosyalleşmeyi arzulayan birey aynı zamanda yalnızlığa da ihtiyaç duymaktadır. Bağımsızlaşma ve bireyselleşme çabası içinde olan ergenin bir yandan da ebeveyn desteğine ihtiyaç duyması kaçınılmazdır (Alisinanoğlu, 2002).

Françoise Dalto ergenleri kabuk değiştirme sürecindeki ıstakozlara benzetmiştir. Kabukları düşen ıstakozlar yeni kabukları oluşana kadar hassas ve savunmasız kalırlar. Ergenler de bu dönemde hassas ve savunmasızdırlar, yaşayacakları bir olumsuzluk hayatları boyunca taşıyacakları bir yara olarak kalabilir (Dinçel, 2006). İçinde bulunulan gelişim basamağının nasıl atlatıldığıнын bir sonraki gelişim basamağı için önemli olduğunu savunan psikanalitik kurama göre ergenlik döneminin ciddi örselenmeler olmadan yaşanması diğer gelişim evrelerinin sağlığı üzerinde de etkilidir (Ertuğrul, 2019). Ergenlik her kültürde taşkınlık, coşku, ani parlama, kolay kırılabilirlik, çevrenin etkisinde kalma gibi evrensel özelliklerin görüldüğü bir dönemdir (Yavuzer 2013). Ne çocuk ne yetişkin olan bu kişiler bazen nasıl davranmaları gerektiğini kendileri de bilemezler. Etraflarında özdeşim kurmak amacıyla model aldıkları kimseler vardır (Öztürk, 2007).

Anne babaların hata yapmaktan çekindikleri ve baş etmekte zorlandıkları bir dönemdir. Onlar da çocuklarında meydana gelen ani değişimler karşısında çaresiz hissedebilmekte ya da bir problem olduğunu düşünebilmektedirler. Çocukluğa veda eden kişilerin zamanla ilgi alanlarının, zevk aldığı etkinliklerin, sohbetlerinin içeriğinin farklılaştığı görülür. Gencin ayna karşısında geçirdiği süre artar, sürekli yüzünde çıkan sivilceleri nasıl geçireceğini ya da çatlayan sesiyle nasıl baş edeceğini düşünür. Bilinçdışı geride kalan çocukluğunun yasını tutar.

Ergenlik dönemi patolojik semptomlar için de riskli bir dönem olduğundan süreç içinde dikkat edilmesi önemlidir (Usluca, 2019). Ergen bireyler beyinlerinin bağımlı olmaya karşı hassas olduğu bir evrededir (Bae, 2017).

Ergenlerin aile bireylerinin empatisine ve korunmasına ihtiyacı vardır. Eğer ebeveynler tarafından bu ihtiyaçları karşılanmazsa farklı şekillerde telafi etmeye çalışırlar (Ertem, 2006). Ergenlik dönemindeki kişilik gelişiminde sosyalleşmenin etkisi büyüktür. Günümüz gençliğindeki iletişim ihtiyacı yüz yüze değil akıllı telefonlar aracılığıyla sanal olarak karşılanmaktadır (Çiğdem ve ark., 2016).

Yalnızlığın ergenlerde diğer gelişim evrelerine göre daha fazla görüldüğü bilinmektedir. Dolayısıyla sosyalleşme ve ilişki kurma gibi en doğal ihtiyaçların karşılanabilmesi adına akıllı telefonlara sıklıkla başvurulur (Ekşi ve Ümmet, 2016). Ergenlikte akıl verme, birlikte vakit geçirme, olumsuz yaşantılarda moral verme akran ilişkilerinin işlevlerindedir. Arkadaş grubu ergeni giyim tarzı, konuşma şekli, hobilerinin neler olduğuyla ilgili etkisi altına alır. Ergen için arkadaş grubuna dahil olmanın ve akranlarının gözünde iyi görünmenin değeri fazladır (Demir ve ark., 2005). Arkadaş grubunun kendi aralarında yazısız normları vardır. Bu normlara uygun davranarak grup tarafından kabul edilmek, problem çözme ve liderlik becerilerini arttırmak dönemin gelişim görevlerindedir (Kılıççı, 1999). Ergenlikteki yakın arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkilerin koruyucu ve önleyici özelliği vardır (Yugo ve Davidson, 2007). Ergenlerin sanal dünyayı bu denli kullanmaları gerçek hayatı yanlış öğrenmelerine neden olabilir. Sosyalleşmeyi daha çok internet platformu üzerinden sağlayan kişiler için Selnow (1984) "elektronik arkadaş" kavramını

kullanmıştır. Elektronik arkadaşların gerçek hayattaki arkadaşlık becerileri için yeterli olmadığını dile getirmiştir.

2.4. Anne Baba Tutumları

Aile toplumun yapı taşıdır. Çocukların ilk sosyalleştikleri, hayatla ilgili ilk deneyimlerini yaşadıkları yer olan ailenin çocuğun kişilik gelişimine etkisi büyüktür. Çocuğun özgüvenli olması, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi, amaçlar belirlemesi ve topluma uyum sağlayabilmesi ailenin vereceği katkılarla mümkündür (Durmuş, 2006). Çocuk için rol model olan anne babaların demokratik olmaları, çocuklarının başarılarını pekiştirirken başarısızlık nedenlerini açıklamaları ve hangi gelişim basamağında olduklarını fark edip o basamağın özelliklerini ve gelişim görevlerini bilerek davranmaları gerekmektedir.

Ergenlik çağında benmerkezcilik ve mükemmeliyetçilik gündeme geldiğinden, ailelerinin sağlıksız yaklaşımları, kıyaslamaları çocuğu olumsuz etkiler (Erözkan, 2009). Özellikle bu dönemde ailelerin göstereceği yaklaşımlar konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir. Ergen bireyde meydana gelen ani değişimlere ve duygu durum değişikliklerine kolayca adapte olamayan sadece ergenin kendisi değildir. Fırtınalı olan bu sürecin daha ılımlı yaşanması için ailelerin demokratik bir tutumda davranmaları beklenir. Ebeveynlerin tutumları aileyi oluşturan kişilerin birbiriyle ilişkilerini, çocuğun sosyal hayatını ve durumlara verdiği duygusal ve davranışsal reaksiyonları direkt olarak etkiler (Fitzgerald ve White, 2003).

Tutum, başkalarına yönelik tutarlılık ve süreklilik arz eden duygu, düşünce ve davranışlardır (Kağıtçıbaşı, 1999). İlk olarak Baumrind (1980) tarafından ortaya atılan anne baba tutumları uzmanlar tarafından farklı sınıflamalara tabi tutulmuştur. Anne babanın gösterdiği tutum pek çok dinamikten etkilenmektedir. Bunlar; anne babanın çocukluğundaki tecrübeleri, anne babanın birbiriyle olan etkileşimi, ailenin maddi durumu, ailede kaç çocuk olduğu, cinsiyet gibi etmenlerdir (Yavuzer, 2003). En yaygın anne baba tutumları otoriter, demokratik, aşırı koruyucu, tutarsız, reddedici ve izin verici olanlardır. Adler'e göre koruyucu tutum çocukların bağımlı olmasına, ilgisiz tutum ise ilişkilerinde güven eksikliği yaşayarak yakın ilişki kurmada zorlanmalarına sebep olmaktadır

(Burger, 2006). Fazla hoşgörünün çocukların psikolojik gelişimlerini engelleyebileceği yetersiz hoşgörünün davranış problemlerine sebep olabileceği belirtilmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2010). Ataerkil olan Türk kültüründe kız çocuklarına daha çok otoriter, erkek çocuklarına ise daha çok hoşgörülü tutum sergilendiği görülmüştür. Bilişsel, fiziksel, duygusal gelişimin ve değişimin hızlı olduğu ergenlik döneminde ergenlerin kendilerine yönelik hissettikleri anne baba tutumlarıyla, ebeveynlerin gösterdiklerini düşündükleri tutum arasında fark olabilmektedir. Bu durum iki kuşak arası farktan kaynaklanabilir. Ergen ve ailesi arasındaki karşılıklı etkileşim iki kuşağın birbirine olan tutumunu etkilemektedir.

Ebeveyn tutumlarını 3 boyutta inceleyen Topuksal (2011) bu boyutların kabul- ilgi alt boyutu, kontrol-denetleme alt boyutu ve psikolojik özerklik alt boyutu olduğunu söylemiştir. Kabul-ilgi alt boyutu çocukların ailelerinden hissettiği sevgi, gördüğü ilgi anlamına gelmektedir. Kontrol-denetleyen boyut çocukların ebeveynlerini ne kadar sınır koyucu ve bu sınırların takipçisi oluşu oluşunu ifade eder. Psikolojik özerklik boyutu da ailelerin çocuklarının kendilerini ifade etmelerini, üretken olmalarını ve bağımsızlaşmalarını ne derece desteklediğini belirtir.

2.4.1. Aşırı Baskıcı (Otoriter) Aile Tutumu

Otoriter tutum gösteren aileler kendileri tarafından konulan kurallara çocuklarının koşulsuz şartsız uymasını ister. Kurallara uyulmaması durumunda çocuğa ceza verilebilir. Öfke hisseden çocuk bu duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edemez ve ceza almama isteğiyle kurallara uyar. (Yılmaz, 2007).

Otoriter anne babalar çocuğun kişilik ve bireysel özelliklerini dikkate almadan sadece kendi istedikleri yönde gitmeleri için çocuklarını baskı altında bırakırlar. Bunu yaşayan çocuğun benlik saygısı zedelenir (Maccoby ve Martin, 1983). Otoriter aile ortamından gelen çocuklar her ne kadar uyumlu da görünse aslında çabuk küsen, hassas çocuklar olabilmektedirler (Yaprak, 2007). Otoritelerini sarsmak istemeyen anne babalar çocuğun şımaracağından çekindiğinden ilgi ve sevgilerini pek göstermezler (Erdim, 2019).

2.4.2. Aşırı Koruyucu Aile Tutumu

Aşırı koruyucu tutumda çocukların almaları gereken tüm sorumluluklar aileleri tarafından yerine getirilir. Çocuk deneyimlemediğinden tecrübe sahibi olamaz. Bu eksiklikle birlikte ailelerine bağımlı hale gelirler ve aileleri olmadığında huzursuz hissederler (Navaro, 1989). Bu tutumun olduğu ailede yetişen çocuklar çekingen ve pasif olabildiklerinden arkadaşlık ilişkilerinde problem yaşarlar. Ergenlik döneminde gelişimsel olarak bireyin ailesinden kopmaya başlayarak akranlarına yönelme ihtiyacı aşırı koruyucu aile tarzında desteklenmez. (Kulaksızoğlu, 2004).

Anne babalar çocukları sıkılmasın, üzülmesin diye aslında onları geliştirecek olan deneyimleri engelleyerek sağlıksız bir duruma sebebiyet verirler (Yücel, 2013). Aşırı koruyucu tutumun ortaya çıkma nedenleri olarak; annenin yalnız hissetmesi, geç yaşta anne olma, evlat kaybı, annenin çocukluğu yaşayamadığı sevgi ve ilgi duygularının eksikliğini gidermeye çalışması görülmektedir (Ekşi 1990; Yavuzer, 2003).

2.4.3. Reddedici Aile Tutumu

Reddedici aile tutumunda en temel ihtiyaçlarımızdan olan sevgiyi aile ortamında karşılayamayan çocuğun duygusal yaraları vardır. Kendilerini o aileye ait ve onaylanmış hissetmezler. Ailelerinden olumsuz muamele görmemek adına uyumlu davranışlar da onlara karşı içten içe kin beslerler (Yılmaz, 2007). Kontrol ve ilgi bu aile tutumunda yoktur. Çocuk büyütme konusundaki bilgisizlik, küçük yaşta çocuk sahibi olma, anne baba arasındaki çatışma bu tutumu benimseme sebeplerinden olabilmektedir (Yücel, 2013).

2.4.4. Demokratik Aile Tutumu

Çocuğun kişilik gelişimi için en sağlıklı tutumdur. Çocuklar aileleri tarafından sevgi, saygı gördüğünü bilir ve kendini o aileye ait bir birey olarak hisseder. Anne baba tarafından tutarlı davranışlar sergilenen demokratik tutumda, çocuğun gösterdiği başarılar takdir edilir, yaptığı hatalar ise düzeltilmesi yönünde teşvik edilir (Kulaksızoğlu, 2004).

Demokratik aile tutumunu gösteren ailelerde hangi amaçla konulduğu çocuğa açıklanan ve çocuk tarafından uyulması beklenen kurallar vardır. Demokratik tutum anne babanın çocuğuyla arkadaş olması manasına gelmemektedir. Bu tutumda büyüyen çocuklar girişken, aktif, özgüvenli, empati becerisi yüksek bireyler haline gelir (Jersild, 1979).

Bu tutumu gösteren ailelerde çocuklar kendilerine verilen değeri hissederken aynı zamanda ebeveynleri tarafından net ve açıkça belirtilen sınırların farkındadır. Ebeveynleriyle çocukları arasında yakın, samimi bir ilişki vardır. Anne baba tarafından çocuğun fikirlerine önem verilirken, gelişimsel ihtiyaçları giderilmeye çalışılır (Yavuzer, 2003).

2.4.5. İzin Verici Anne Baba Tutumu

İzin verici aile tutumunda yetişen çocuklar her an her istediklerini yapabilir çünkü onlara aileleri tarafından bir sınırlama konulmaz. Aileleri tarafından kendilerine fazlaca bağımsızlık hakkı tanınmıştır. Ailenin çocuk üzerindeki denetimsizliği bazen ihmal noktasına varsa da bu aileler genelde çocuklarına karşı sevgi doludur (Yılmaz, 2007). Çocuk ailesinde her isteğinin yerine getirildiğine alıştığından gerçek dünyada da bu devamlılığı arar. Bu devamlılığı bulamadığında sosyal ortamlarda yaşadığı uyum problemleri baş gösterir (Yavuzer, 2003).

2.4.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Bu ailelerin tutumlarında dengesizlik görülür. Bazen çocuklarına oldukça hoşgörülü yaklaşırken bazen çok otoriter oldukları olur. Anne baba arasında genellikle çocuk yetiştirme konusunda fikir ayrılıkları vardır. Tutarsızlık içinde olan çocuk davranışlarını ebeveynlerinin ruh haline göre ayarlamaya çalışır. (Yılmaz, 2007). Ebeveynler çocuklarına karşı ortak bir tutum takınamazlar ya da bireysel olarak da tutarsız olabilirler. Aynı konu hakkında bir gün evet ertesi gün hayır diyebilirler (Johnson, 2006; Oğuz ve Öğretir Özçelik, 2018).

2.5. Sosyal Dışlanma

Sosyal hayvanlar olan insanların duygularının, düşüncelerinin, davranışlarının çoğu sosyal ilişki kurma ihtiyacına yöneliktir (Baumeister ve Leary, 1995). İnsanoğlunun sağlıklı ve mutlu bir şekilde yaşaması için bağlanma ihtiyacını karşılaması ve bu sayede kendini yeterli hissetmesi gerekmektedir. Bağlanma ihtiyacı sosyal gruplara aidiyet hissederek ve yine bu gruplardan kabul görerek karşılanır (Williams, 2007). Gruba bağlanma, grupta varlık gösterebilme ihtiyacını pek çok sosyal bilimci evrimsel bir dayanağı olduğunu savunuyor. İnsanlar evrimleşmek, soyunu devam ettirmek ve hayatta kalmak için bu ihtiyacını tehdit eden herhangi bir uyarıcıya karşı hassas durumdadırlar (MacDonald ve Leary, 2005).

Araştırmacıların büyük bir kesimi sosyal dışlanma, psikolojik dışlanma ve sosyal reddedilme kavramlarını aynı anlama gelecek şekilde kullanmışlar ve sosyal bir ilişkide istenmediğinin açıkça söylenmesi ya da ima edilmesinin sosyal dışlanma olduğunu söylemişlerdir (Blackhart ve ark., 2009; Williams, 2007). Dışlanma tehdidi sonucu oluşan ilk hissin kişisel ve çevresel farklar olmaksızın fiziksel acı hissine benzer bir psikolojik acı olduğu söylenmektedir. Bu hissin insanları ileride yaşayabilecekleri dışlanma durumlarına karşı duyarlı hale getirdiği ve eğer gerçek bir dışlanma durumu varsa harekete geçmek için kişiyi uyardığı söylenmiştir. Bu görüş Sosyal Acı Kuramı'nı ortaya koyan MacDonald ve Leary (2005) tarafından da dile getirilmiştir.

Dışlanma, arkadaş grupları (Asher ve ark., 2001), romantik ilişkiler (Tong ve Walther, 2011), ailedeki ilişkiler (Fitness, 2005) olmak üzere çok çeşitli gruplarda yaşanabilir. İnsanların grup üyelerini disipline etmek, grup normlarını korumak gibi pek çok sebeple diğerlerini dışladıkları görülmektedir (Williams, 2009). Sosyal dışlanma gruplarca cezalandırma yöntemi olarak da kullanılmaktadır (Gardner ve ark., 2000). Daha önce ait olunan ya da ait olunmak istenen grubun, kişiyi görmezden gelmesi, yok sayması ya da kişiye tepkisiz kalması yaşanabilmektedir (Akın ve ark., 2015).

Her yaştan insanın yaşayabileceği ancak sosyal ilişkilere karşı hassas olan ergenlerin diğer yaş dönemlerine göre daha fazla sosyal dışlanma yaşadığı

bilinmektedir. Bu durum ile ergenin tahammül etmesinin zor olabileceği ve ileride depresyon, kaygı gibi rahatsızlıklar yaşamasını kolaylaştırabileceği düşünülmektedir (Riva, 2016). Yapılan bir araştırmada dışlanmanın çocuk ve yetişkinlerden çok ergenleri yıprattığı ve kişilerde başta saldırganlık olmak üzere davranış problemleri ortaya çıkardığı ortaya konulmuştur (Gilman, 2013). Dışlanma yaşayan ergenlerin ileride tekrar yaşayabileceği bir dışlanmaya karşı her sinyali fark etmeye çalıştıkları ve ipuçlarına karşı hassaslaştıkları, her mimikten anlam çıkarmaya çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla sosyal ilişkileri olumsuz etkilenmektedir (Bernstein, ve ark., 2010). Ortaya konulan başka bir bilgi yakın arkadaş sayısı çok olan ergenlerin az olanlara göre daha çok dışlanma yaşadıkları yönündedir. Yakınlıktan doğan kıskançlık ortamı kişiyi dışlanan durumuna sokabilmektedir (Özyazıcı, 2018). Dışlanma karşısında verilen tepkiler ergenin dışlayan kişiye verdiği öneme göre de değişebilmektedir. Önem verdiği kişi tarafından uzun süreli bir dışlanma, dışlananın zamanla umutsuzluğa kapılmasına, içine kapanmasına, enerjisinin tükenmesine sebep olabilmektedir (Aydın, 2008).

Grubun kişiyi dışlaması ya da yok sayması kısa vadede üzüntü, öfke gibi duygulara sebep olurken uzun vadede benlik saygısının azalmasına, umutsuzluğa, depresyona, intihara, davranış sorunlarına sebep olabilmektedir (Baumeister ve ark., 2005). Bazen kişilerin gruba tekrar ait olmaya çalışma ya da yeni gruplara dâhil olma girişimleri olsa da genellikle olumsuz davranış ve duygular ortaya çıkardığı görülmüştür (VanBeest ve Williams, 2006). Yeniden Bağ Kurma Hipotezi'ne göre kişiler dışlandıktan sonra olumlu sosyal davranışlar sergileyerek diğer insanları daha sempatik bulurlar ve arkadaş olma amacıyla adım atarlar (Maner ve ark., 2007). Ortaya hangi sonucun çıkacağını bireysel ve çevresel etmenler, tehdit edilen ihtiyacın türü ve dışlanmanın süresi belirlemektedir. Kontrol, ait olma, benlik değeri ve varoluş ihtiyacı dışlanma tarafından tehdit edilen gereksinimlerdenidir (Williams, 2007).

2.6. Öz yeterlik

Bilişsel düzeyleri benzer olan kişilerin duygusal ya da motivasyonel nedenlerle aynı işte farklı sonuçlar ortaya çıkardıkları görülebilmektedir. Kişinin davranışları üzerinde söz sahibi olan öz yeterlik, bireylerin başarmak adına gerekli hareketlerde bulunabilmek için gereken adımları planlama ve bu adımları atabileceğine dair olan inancıdır (Bandura, 1997). Algılanan öz yeterlik ne kadar fazlaysa kişilerin zor durumlarla baş edebilme gücünü kendinde bulmaları, problem çözme becerileri bir o kadar fazladır, stres ve kaygı seviyeleri de bir o kadar azdır.

Kişilerin çocukluklarından itibaren geliştirdikleri olumsuz kendilik inançları değiştikçe, problemler karşısında başarılı oldukça, yeni beceriler kazandıkça öz yeterlik seviyesinde yükselmeler olduğu söylenebilir. Fakat bir problem çözme sırasında bir engellenmeyle karşılaştıklarında işin sonunda başarılı olsalar bile algıladıkları öz yeterlik azalmış olabilir (Bandura, 1982, s.126). Dolayısıyla öz yeterliğin en önemli belirleyicilerinden biri kişisel deneyimlerdir. İnsanların başkalarından aldığı geribildirimler yoluyla dolaylı deneyimleri, başarılarına olan inancına dair sözel ikna yetenekleri, yorgunluk, uykusuzluk gibi fiziksel durumları ya da depresyon, kaygı gibi psikolojik durumları öz yeterliği şekillendirir (Usher ve Pajares, 2009, s.91).

2.6.1. Akademik Öz yeterlik

İnsanlar, Sosyal Öğrenme Kuramına göre karşı karşıya kaldıkları olaylarda pasif kalmazlar, duygularını, davranışlarını duruma adapte etmek ve uyumlu olmak için çaba gösterirler (Pajares, 2002). Oluşan yeni duygu ve davranış çevreyi etkiler ve çevre de tekrar kişiyi etkilemeye devam eder. İnsanların karşılaştıkları durumu yönetebilme ve başarılı olmalarına ilişkin potansiyellerine olan güvenleri öz yeterlik kavramı ile açıklanabilmektedir. Bireyin ne kadar başardığından çok kendine ne kadar inandığıyla ilişkilidir. Başarılı olmak için ihtiyaç duyulan becerilerin varlığıyla birlikte kişinin kendi gücüne olan inancı da gereklidir (Bandura, 1997). Öz yeterlik inancının insanların davranışlarına yön verme etkisi vardır (Büyükduman, 2006).

Günümüzde sosyal öz yeterlik, mesleki öz yeterlik, akademik öz yeterlik gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.

Bandura'ya göre (1997) akademik öz yeterlik; kişinin kendine hedefler oluşturması olarak ifade edilen bilişsel süreçlerden, kendine başarılarını hatırlattığı motivasyonel süreçlerden, negatif yaşam olayları karşısında güçlü olabildiği ve çabaladığı duyuşsal süreçlerden ve yeni deneyimlere açıklığı sayesinde yeni beceriler geliştirmesine izin veren seçim süreçlerinden etkilenmektedir. Akademik öz yeterliği yüksek kişiler sadece akademik olarak başarılı olmakla kalmayıp aynı zamanda kendilerini sosyal ve duygusal yönden iyi hissetmektedirler (Poyrazlı ve ark., 2002).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisi ortaya konmuştur. Araştırmanın modeli ilişkisel tarama modeli olarak belirlenmiştir. Bu model iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2004).

Araştırma zamana göre kesitsel bir araştırmadır. Bir olgunun ya da örneklemin belirli bir zamandaki halini gözlemlemeyi içeren araştırmalar kesitseldir (Earl, 2004, 101-2).

Bu araştırmada bağımlı değişken ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri, bağımsız değişkenler ise öğrencilerin algılanan anne baba tutumları, deneyimledikleri sosyal dışlanma düzeyleri ve akademik öz yeterlikleridir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, İzmir ilinde ortaokul düzeyinde eğitim görmekte olan ergenler; örneklemini ise 2019-2020 eğitim öğretim yılında İzmir ili Urla ilçesinde bulunan TED İzmir Ortaokulu'nda eğitim öğretim gören 202 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemlerinden elverişlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elverişlilik örnekleme araştırmaya hız kazandıracak

olan, araştırmacı için yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumun seçildiği örnekleme türüdür (Dawson ve Trapp, 2001).

Araştırmaya 5.sınıf seviyesinde 41 ğrenci, 6.sınıf seviyesinde 56 ğrenci, 7.sınıf seviyesinde 39 ğrenci ve 8.sınıf seviyesinde 66 ğrenci katılım göstermiştir. Tablo 1 ve Tablo 2’de örnekleme oluşturan grubun sosyo-demografik özellikleri ve akıllı telefon kullanım özelliklerine göre yüzde ve frekans dağılımları sunulmuştur.

Tablo 1.*Ergenlerin sosyo-demografik özellikleri*

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	109	53,96
Erkek	93	46,04
Sınıf		
5	41	20,30
6	56	27,72
7	39	19,31
8	66	32,67
Yaş		
11	52	25,75
12	46	22,77
13	60	29,70
14	44	21,78
Kardeş		
Var	129	63,86
Yok	73	36,14
Anne-baba birliktelik		
Evet	166	82,18
Hayır	36	17,82
Yakın arkadaş sayısı		
1-3	43	21,29
4-6	55	27,23
7 ve fazlası	104	51,49
Hobi sahibi olma		
Evet	155	76,73
Hayır	47	23,27

Tablo 1.'de araştırmaya katılan ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiş olup, %53,96'ının kadın ve %46,04'ünün erkek olduğu,

%20,30'unun 5.'nci sınıf, %27,72'sinin 6.'nci sınıf, %19,31'inin 7.'nci sınıf ve %32,67'sinin 8.'nci sınıfta öğrenim gördüğü, %25,75'inin 11 yaşında, %22,77'sinin 12 yaşında, %29,70'inin 13 yaşında ve %21,78'inin 14 yaşında olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %63,86'sının kardeşinin olduğu %36,14'nün ise kardeşinin olmadığı, %82,18'inin anne-babasının birlikte ve %17,82'sinin ayrı olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin %21,29'unun 1-3 yakın arkadaşı, %27,23'ünün 4-6 ve %51,49'unun 7 ve daha fazla sayıda yakın arkadaşı olduğu, %76,73'nünün hobi sahibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2.

Ergenlerin akıllı telefon kullanım özellikleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Akıllı telefon kullanımının		
ebeveynler tarafından kontrolü		
Evet	120	59,41
Hayır	82	40,59
Günlük akıllı telefon kullanım süresi		
1 saatten az	31	15,35
1-3 saat	92	45,54
4-6 saat	70	34,65
7 saat ve fazlası	9	4,46
Akıllı telefon kullanma amacı		
Sosyal medya	66	32,67
Oyun	38	18,81
Video	50	24,75
Haberleşmek	31	15,35
Ödev, araştırma vs.	17	8,42

Tablo 2.'de araştırma kapsamına alınan ergenlerin akıllı telefon kullanım özelliklerine ilişkin dağılım gösterilmiştir.

Tablo 2. incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen ergenlerin %59,41'i akıllı telefon kullanımının ebeveynleri tarafından kontrol edildiğini, %40,59'u ise kontrol edilmediğini ifade etmiştir. Ergenlerin %15,35'i günde 1 saatten az, %45,54'ü günde 1-3 saat, %34,65'i günde 4-6 saat ve %4,46'sı günde 7 saat ve daha uzun süreyle akıllı telefon kullandığını, %32,67'si sosyal medya için, %18,81'i oyun oynamak için, %24,75'i video izlemek için, %15,35'i haberleşmek için ve %8,42'si ödev, araştırma vs. amacıyla akıllı telefon kullandığını ifade etmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan Sosyo-demografik bilgi formu, ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerini belirlemek için "Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Versiyonu", algıladıkları ebeveyn tutumları hakkında bilgi sahibi olmak için "Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği", deneyimledikleri sosyal dışlanma düzeyleri için "Ergenler için Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği" ve akademik öz yeterlik durumlarını belirleyebilmek amacıyla "Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği" nin akademik alt boyutuna ilişkin soruları olmak üzere beş bölümden oluşan soru formu kullanılmıştır.

3.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katkı sağlayacağı düşünülen 10 sorudan oluşan formda, katılımcılara yaşının, sınıf düzeyinin, anne babanın birliktelik durumunun, kardeş varlığının, yakın arkadaş sayısının, hobilerinin olup olmama durumunun, akıllı telefonu günlük kullanım süresi ve en çok hangi amaçla kullandığının, akıllı telefon kullanımının ebeveyni tarafından denetlenip denetlenmediğinin sorulduğu liste yöneltilmiştir.

3.3.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Versiyonu

Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği kısa versiyonu (ATBÖ-KV), Kwon ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Tek boyutlu bir ölçme aracıdır. Ölçekte 10 madde vardır ve bu maddelerin altılı likert yöntemi ile derecelendirilmesi gerekmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 60'tır. Puanların yükselmesi bağımlılık riskinin arttığı anlamına gelmektedir.

Ölçeğin madde-toplam puan korelasyon katsayılarının 0,64-0,82 arasında olduğu belirlenmiştir. Yapılan güvenirlik analizinde Cronbach α katsayısı 0.90, McDonald ω değeri ise 0,94 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet fark etmeksizin kişiler için kesme puanı 29,50 olarak belirlenmiştir. Ölçekten bu puanın altında puan alanların akıllı telefon bağımlısı olmadığı, üstünde puan alanların ise akıllı telefon bağımlısı olduğu yorumu yapılabilir. Şata ve Karip (2017) tarafından orijinalinden Türkçe'ye uyarlanan "akıllı telefon bağımlılık ölçeği-kısa versiyonu" nun geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.3. Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği

Orijinali Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) tarafından geliştirilen ölçek Yılmaz (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 26 maddelik Anne Baba Tutum Ölçeğinin (ABTÖ) psikolojik özerklik, kontrol/denetleme ve kabul/ilgi alt boyutları vardır. Madde 19'a kadar olan çift numaralı maddeler psikolojik özerklik boyutunu, tek numaralı olan maddeler kabul/ilgi boyutunu oluşturmaktadır. 19.madde ve sonraki maddeler ise kontrol/denetleme boyutu ile ilgilidir. Kontrol/denetleme boyutunun 1. ve 2. maddeleri 7 dereceli likert, kalan 6 maddesi ise 3 dereceli likert ile ölçülmektedir. Diğer alt boyutların maddeleri 4 dereceli likert ile değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2000).

Çocukların anne babalarını demokratik olarak görüp görmedikleri, ebeveynleri tarafından bireyselliklerini göstermeye ne derecede cesaretlendirildikleri psikolojik özerklik alt ölçeği ile ilgilidir. Çocukların anne babalarını ne kadar sevecen ve ilgili olarak gördükleri kabul/ilgi alt boyutuyla, ne kadar denetleyici olarak algıladıkları ise kontrol/denetleme alt boyutu ile ilişkilidir. Psikolojik özerklik boyutundan alınabilecek puanlar 7-28, kabul/ilgi boyutundan alınabilecek puanlar 8-32 ve kontrol/denetleme alt ölçeğinden alınabilecek puanlar 6-26 arasındadır.

Her üç boyutta ortancanın üstünde puan alan çocuklar anne babalarını "demokratik" olarak, fark etmeksizin iki boyutta ortancanın üstünde puan alan çocuklar anne babalarını 'bir ölçüde demokratik' olarak ve yalnızca tek boyutta

ortancanın üstünde puan alan çocuklar ebeveynlerini “bir ölçüde demokratik tutumda olmayan”, üç boyutta ortancanın altında puana sahip olanlar anne babalarını “demokratik tutumda olmayan” olarak algılamaktadırlar.

Bir diğer ölçüm şeklinde çocukların kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarında ortancanın üstünde puan alması anne babalarını “demokratik”, altında puan alması ise “izin verici-ihmkâr” olarak adlandırıldı. Çocuklar kabul/ilgi boyutundan ortalamanın üstünde ve kontrol/denetleme boyutundan ortalamanın altında puan aldıklarında anne babalarını “izin verici-müşamahakâr” ve kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında, kontrol/denetleme alt boyutunda ortancanın üstünde puan aldıklarında ebeveynlerini “otoriter” olarak algıladıkları anlamına gelmiştir.

Ölçeğin psikolojik özerklik boyutundaki 12. madde dışındaki çift sayılı maddeler ters puanlanmıştır. Kontrol/denetleme boyutunda 1. ve 2. maddelerdeki ‘hayır’ cevabı için 7 puan verilmektedir. “Evet” cevabı için dışarıda kalma saati arttıkça puan azalmaktadır. 21, 22, 23, 24, 25 ve 26. sorularda “çok çaba gösterir” cevabı 3, “çok az çaba gösterir” yanıtı 2, “hiç çaba göstermez” yanıtı 1 olarak puanlanmaktadır. Ölçek boyutlar bazında değerlendirilebilmektedir.

3.3.4. Ergenler İçin Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği

Orijinali Gilman ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen ölçek Sertelin-Mercan (2016) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. 11 maddesi bulunan Ergenler için Sosyal Dışlanma Yaşantısı Ölçeği (SDYÖ) beşli likert ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin görmezden gelinme ve dışlanma alt boyutları vardır. İlk beş madde görmezden gelinme, geriye kalan altı madde dışlanma boyutuyla ilgilidir. Görmezden gelinme alt boyutundaki puanların artması yüksek görmezden gelinmeyi, dışlanma alt boyutundaki puanların azalması yüksek dışlanmayı göstermektedir. Toplam varyansın %56.2’sini açıklayan iki faktörlü ölçeğin faktör yüklerinin .83-.59 arasında olduğu saptanmıştır. İç tutarlık Cronbach Alfa katsayısının ve test tekrar test güvenilirlik katsayısının sırayla, görmezden gelinme alt boyutu için .82 ve .65 ve dışlanma alt boyutu için sırayla .83 ve .63 olduğu görülmüştür.

3.3.5. Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği

Muris (2001) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği, Telef (2012) tarafından Türkçe' ye uyarlanmıştır. Ölçeğin ergenlerin sosyal, akademik ve duygusal öz yeterliklerini değerlendirmesi hedeflenmiştir. Beşli likert tipinde olan ölçekten alınabilecek puanlar 21 ile 105 arasındadır. Alınan puan arttıkça öz yeterlik düzeyi de artmaktadır.

Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeğinin Türkçe ve İngilizce formları arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında genel öz yeterlik için .95, akademik öz yeterlik alt boyutu için .93, sosyal öz-yeterlik alt boyutu için .94 ve duygusal öz yeterlik alt boyutu için .91 olarak hesaplanmıştır. Üç faktörlü ölçeğin faktör yüklerinin .30 ile .59 arasında olduğu ortaya çıkmıştır. RMSEA=.049, NFI=.95, CFI=.96, GFI=.94 ve SRMR=.066 olarak hesaplanmıştır.

Uyarlanan ölçeğin akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik alt boyutları için iç tutarlık katsayıları sırayla .84, .64 ve .78 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test katsayılarının ise .75 ile .89 arasında olduğu ortaya çıkmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, öncelikle kullanılacak olan ölçekler için ölçek sahiplerinden izin alınmıştır. Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan YDÜ/SB/2020/691 numaralı proje için gerekli etik izin alınmıştır. Verilerin toplanabilmesi için çalışmanın amacının anlatıldığı Gönüllü Bilgilendirme ve Onay Formu ile TED İzmir Koleji Ortaokul Müdürlüğü'nden ve ortaokul velilerinden gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilere Aydınlatılmış Onam Formu ile araştırma hakkında bilgi verilmiş ve toplanacak verilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanacağı belirtilmiştir. Her şubeye araştırmacı tarafından çevrimiçi olarak uygulanan soru formlarının öğrenciler tarafından tamamlanması yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Veriler toplam 5 günde toplanmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma kapsamına alınan ergenlerden elde edilen verilerin istatistiksel analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 programı kullanılmıştır.

Ergenlerin sosyo-demografik ve akıllı telefon kullanım özellikleri için sıklık analizi uygulanmış, Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarına dair tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyum gösterme durumu Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleriyle incelenmiş ve normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Değer	sd	p	Değer	sd	p
Akıllı Telefon						
Bağımlılığı Ölçeği	0,12	202	0,00	0,92	202	0,00
Psikolojik Özerklik	0,10	202	0,00	0,97	202	0,00
Kabul/İlgi	0,12	202	0,00	0,95	202	0,00
Kontrol/Denetleme	0,11	202	0,00	0,95	202	0,00
Akademik Öz yeterlilik	0,08	202	0,01	0,98	202	0,00
Görmezden Gelinme	0,21	202	0,00	0,81	202	0,00
Dışlanma	0,11	202	0,00	0,98	202	0,01
Sosyal Dışlanma						
Ölçeği	0,11	202	0,00	0,96	202	0,00

Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar Spearman testiyle incelenmiş ve çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Ergenlerin bazı özelliklerine göre Akıllı Telefon

Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 3.

Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları

	n	\bar{x}	s	Min	Max
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	202	24,88	11,52	10	60
Psikolojik Özerklik	202	25,84	5,37	11	36
Kabul/İlgi	202	27,61	3,80	16	35
Kontrol/Denetleme	202	26,49	4,10	16	32
Akademik Öz yeterlilik	202	26,10	4,98	12	35
Görmezden Gelinme	202	8,62	4,41	5	23
Dışlanma	202	20,97	3,22	14	30
Sosyal Dışlanma Ölçeği	202	29,58	5,20	19	49

Tablo 3.'te araştırmaya dâhil edilen ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları verilmiştir. Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinde aldıkları puan ortalamasının $24,88 \pm 11,52$, alınan en düşük puanın 10, en yüksek puanın ise 60 olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ergenler Anne-Baba tutum ölçeğinde yer alan Psikolojik Özerklik alt boyutundan ortalama $25,84 \pm 5,37$ puan, Kabul/İlgi alt boyutundan ortalama $27,61 \pm 3,80$ puan, Kontrol/Denetleme alt boyutundan ise ortalama $26,49 \pm 4,10$ puan almıştır.

Ergenlerin Akademik Öz yeterlik Ölçeğinden aldıkları en düşük puan 12, en yüksek puan ise 35 olup, ölçek genelinden alınan puan ortalaması $26,10 \pm 4,98$ 'dir. Ergenler Sosyal Dışlanma Ölçeği Görmezden Gelinme alt boyutundan ortalama $8,62 \pm 4,41$ puan, Dışlanma alt boyutundan ise ortalama 20,97 puan aldıkları saptanmıştır.

Tablo 4.

Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar

		Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	Psikolojik Özerklik	Kabul/İlgi	Kontrol/Denetleme	Akademik Öz yeterlilik	Görmezden Gelinme	Dışlanma	Sosyal Dışlanma Ölçeği
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	r	1	-0,374	-0,026	-0,056	-0,706	0,242	-0,204	0,062
	p	.	0,000*	0,716	0,428	0,000*	0,001*	0,004*	0,381
Psikolojik Özerklik	r		1	0,110	-0,107	0,335	-0,307	0,016	-0,277
	p		.	0,120	0,129	0,000*	0,000*	0,819	0,000*
Kabul/İlgi	r			1	0,058	0,260	-0,149	0,045	-0,096
	p			.	0,409	0,000*	0,035*	0,522	0,174
Kontrol/Denetleme	r				1	0,181	0,137	-0,030	0,063
	p				.	0,010*	0,052	0,675	0,371
Akademik Öz yeterlilik	r					1	-0,247	0,205	-0,089
	p					.	0,000*	0,003*	0,208
Görmezden Gelinme	r						1	-0,116	0,705
	p						.	0,099	0,000*
Dışlanma	r							1	0,545
	p							.	0,000*
Sosyal Dışlanma Ölçeği	r								1
	p								.

* $p < 0,05$

Tablo 4.'te araştırma kapsamına alınan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma

Ölçeği puanları arasındaki korelasyonların incelenmesinde kullanılan Spearman testi sonuçları gösterilmiştir.

Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Anne-Baba tutum ölçeğinde bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü korelasyonlar olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Anne-Baba tutum ölçeğinde bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise negatif yönlü korelasyonlar bulunmaktadır ($p < 0,05$). Buna göre ergenlerin bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar artmakta, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanlar ise azalmaktadır. Bu azalma dışlanmanın arttığını ifade etmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeğinde bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar ile Sosyal Dışlanma Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü korelasyonların olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Buna göre ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeğinde bulunan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça Sosyal Dışlanma Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeğinde bulunan Kabul/ilgi alt boyutundan aldıkları puanlar ile Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeğinde bulunan Kabul/ilgi alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça, Sosyal Dışlanma

Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır.

Araştırmaya katılan ergenlerin Akademik Öz yeterlik Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Buna göre ergenlerin Akademik Öz yeterlik Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlar azalmakta, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanlar ise artmaktadır.

Tablo 5.

Ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını yordama durumu

	Std. Olmayan		Standardize		t	p	R ²
	β	SH	β				AdjR ²
(Sabit)	62,182	7,165			8,678	0,000*	
Psikolojik Özerklik	-0,364	0,113	-0,170		-3,215	0,002*	
Kabul/İlgi	0,487	0,153	0,160		3,183	0,002*	
Kontrol/Denetleme	0,178	0,141	0,063		1,263	0,208	0,556
Akademik Öz yeterlilik	-1,573	0,130	-0,680		-12,125	0,000*	(0,542)
Görmezden Gelinme	0,041	0,137	0,016		0,298	0,766	
Dışlanma	-0,255	0,177	-0,071		-1,440	0,152	

* $p < 0,05$

Tablo 5.'te araştırmaya katılan ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını yordama durumunun incelendiği çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 5. incelendiğinde ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeği, Akademik Öz yeterlik ve Sosyal Dışlanma Ölçeği puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği

puanlarını yordayan modelin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu ve modeldeki tahmincilerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarındaki varyansın %54,2'sini açıklayabildiği belirlenmiştir.

Tablo 5.'te gösterilen model incelendiğinde, ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeğinde yer alan Psikolojik Özerklik ($\beta=-0,364$; $p<0,05$) alt boyutundan aldıkları puanların negatif yönü, Kabul/İlgi ($\beta=0,487$; $p<0,05$) alt boyutlarından aldıkları puanların ise Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını pozitif yönlü olarak yordadığı saptanmıştır. Buna göre ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeğinde yer alan Psikolojik Özerklik alt boyutundan aldıkları puanların artması Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını azaltmakta, Kabul/İlgi alt boyutundan aldıkları puanların artması ise Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını artırmaktadır.

Ergenlerin Akademik Öz yeterlik Ölçeği puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir ($\beta=-1,573$; $p<0,05$). Buna göre araştırma kapsamına alınan ergenlerin Akademik Öz yeterlik Ölçeği puanlarının artması Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını azaltmaktadır.

Araştırmaya katılan ergenlerin *Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme* ($\beta=0,041$; $p>0,05$) ve *Dışlanma* ($\beta=-0,255$; $p>0,05$) alt boyutlarından aldıkları puanların Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6.

Ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	N	\bar{x}	s	M	SO	Z / X ₂	P	Fark
Cinsiyet								
Kadın	109	25,45	11,90	23,00	103,80	-0,607	0,544	
Erkek	93	24,22	11,08	22,00	98,80			
Sınıf								
5	41	22,66	12,00	18,00	86,78	27,576	0,000*	1-4
6	56	23,71	11,28	21,50	95,43			2-4
7	39	19,64	7,61	20,00	75,79			3-4
8	66	30,35	11,37	30,00	130,98			
Yaş								
11	52	23,02	13,12	18,00	85,79	10,266	0,016*	1-4
12	46	22,74	9,29	22,50	94,73			2-4
13	60	25,07	10,33	23,50	104,92			3-4
14	44	29,07	12,35	25,50	122,49			
Kardeş								
Var	129	25,37	11,22	24,00	105,09	-1,160	0,246	
Yok	73	24,01	12,07	20,00	95,16			
Anne-baba birliktelik								
Evet	166	25,02	11,25	23,00	103,05	-0,807	0,419	
Hayır	36	24,22	12,83	19,50	94,38			
Yakın arkadaş sayısı								
1-3	43	23,40	12,20	21,00	91,34	2,966	0,227	
4-6	55	26,38	10,98	24,00	111,55			
7 ve fazlası	104	24,70	11,53	22,00	100,39			
Hobi sahibi olma								
Evet	155	23,95	11,45	21,00	96,24	-2,326	0,020*	
Hayır	47	27,96	11,33	28,00	118,86			

* $p < 0,05$ Z: Mann-Whitney U testi, X₂=Kruskal-Wallis H testi

Tablo 6.'da araştırmaya katılan ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına dair yapılan Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

Tablo 6. incelendiğinde araştırma kapsamına alınan ergenlerin cinsiyetine, kardeşi olma durumuna, anne-baba birliktelik durumuna ve yakın arkadaş sayısına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır ($p < 0,05$).

Ergenlerin sınıfına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). 8.'nci sınıfa giden ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya dâhil edilen ergenlerin yaşlarına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olduğu ve 14 yaşındaki ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının diğerlerine göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p > 0,05$).

Ergenlerin hobi sahibi olma durumuna göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Hobi sahibi olmayan eğenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları, hobi sahibi olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7.

Ergenlerin akıllı telefon kullanım özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	N	\bar{x}	s	M	SO	Z / X_2	p	Fark
Akıllı telefon kullanımının ebeveynler tarafından kontrolü								
Evet	120	23,21	10,55	21,00	93,59	-2,329	0,020*	
Hayır	82	27,33	12,47	24,00	113,08			
Günlük akıllı telefon kullanım süresi								
1 saatten az	31	19,06	10,15	16,00	66,10			1-2
1-3 saat	92	22,66	10,86	19,00	89,24	33,814	0,000*	1-3
4 saat ve üzeri	79	29,75	11,02	28,00	129,67			2-3
Akıllı telefon kullanma amacı								
Sosyal medya	66	28,74	12,46	25,50	120,79	18,651	0,001*	1-4
Oyun	38	24,26	13,00	22,50	94,34			1-5
Video	50	25,04	9,38	23,50	107,33			3-4
Haberleşmek	31	19,65	9,51	17,00	71,87			3-5
Ödev, araştırma vs.	17	20,35	8,32	21,00	79,50			

* $p < 0,05$ Z: Mann-Whitney U testi, X_2 =Kruskal-Wallis H

Ergenlerin akıllı telefon kullanım özelliklerine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında kullanılan Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 7.'de gösterilmiştir.

Tablo 7. incelendiğinde ergenlerin akıllı telefon kullanımının ebeveynleri tarafından kontrol edilme durumuna göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Akıllı telefon kullanımı ebeveynleri tarafından kontrol edilmeyen ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Ergenlerin günlük akıllı telefon kullanım süresine göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Günlük akıllı telefon kullanım süresi 4 saat ve üzeri olan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar diğerlerine göre yüksektir. Ayrıca günlük akıllı telefon kullanım süresi

1-3 saat olan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar günlük akıllı telefon kullanım süresi 1 saatten az olanlara göre yüksektir.

Ergenlerin akıllı telefon kullanım amacına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Akıllı telefonu sosyal medya ve video amacıyla kullanan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları haberleşme ve ödev, araştırma vs. için kullananlara göre daha yüksektir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Akıllı telefonlar günümüzde en sık tercih edilen, en popüler iletişim aracıdır. Sadece ülkemizde değil tüm dünyada, sunduğu geniş olanaklarla, kullanım ve taşıma kolaylığıyla her yaştan, her maddi kesimden insanın elinde bu akıllı cihazları görmek mümkündür. Bazı kullanıcıların statü sembolü olarak gördüğü, bazılarının eğlenmek amaçlı kullandığı, bazılarının işlerini halletmek, bilgiye ulaşmak, sosyalleşmek gibi farklı amaçlarla kullandıkları akıllı telefonların problemleri kullanımı özellikle ergen kesim için bağımlılık yönünde bir risk faktörüdür. Bu araştırma ile ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Sosyo-demografik değişkenlerin de akıllı telefon bağımlılığında etkili etmenler olduğu düşünüldüğünden araştırmada bu değişkenlere de yer verilmiştir.

Araştırmadaki katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının 24,88 olduğu görülmüştür. Ölçeğe göre, cinsiyet fark etmeksizin bağımlılık kesme puanının 29,5 olduğunu göz önüne alırsak, akıllı telefon kullanımı bağımlılık düzeyinde görülmemiştir. Ergenlerin Sosyal Dışlanma Ölçeğinde bulunan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları ortalama puan 8,62 iken, Dışlanma alt boyutundan aldıkları ortalama puan 20,97'dir. Ölçeğe göre Görmezden Gelinme puanlarının düşüklüğü düşük görmezden gelinme; Dışlanma puanlarının yüksekliği düşük dışlanma olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği akademik alt boyutu puan ortalaması 26,10'dur. Ölçeğe göre bu alt boyuttan alınabilecek en yüksek puanın 35 olduğunu ve alınan puanın arttıkça akademik öz yeterliğin arttığını göz önünde bulundurursak, öğrencilerin akademik öz yeterliliğinin yüksek olduğunu söylenebilir.

Öğrencilerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeğinin Psikolojik özerklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir korelasyon, Kabul/ilgi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise pozitif yönlü bir korelasyon olduğu görülmüştür. Kabul/ilgi alt boyutu daha çok izin verici/müşahakâr ve koruyucu aile yapısıyla ilişkilendirildiğinden bu boyuttaki puanların artmasıyla akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin puanlarının artması sonucu beklenmektedir. Benzer bir araştırmada internet bağımlılığı ile demokratik aile tutumu arasında negatif, koruyucu aile tutumu arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür (Altıntaş ve Öztapak, 2016). Buna göre, çocuklarının kendilerini ifade etmelerine, özgürleşmelerine, daha aktif olmalarına ve söz almalarına fırsat sağlayan ebeveynlerin çocuklarının daha az akıllı telefon kullandıkları söylenebilir. Demokratik yapıdaki ailelerde çocukların psikolojik özerkliğine, fikirlerinin sorulmasına, kendilerini ortaya koymalarına önem verilir. Çetinkaya (2019), çalışma sonucunda, demokratik aile tutumu ile akıllı telefon kullanımı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu görmüş ve demokratik ailelerde yetişen çocukların akıllı telefonlarını daha sağlıklı ve bilinçli kullandığını ortaya koymuştur. Ailenin çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılaması, çocuğa ilgisi, bakımı, verdiği sorumluluk, tanıdığı özgürlük ve kullandığı denetimin bağımlılığa karşı koruyucu ve önleyici olduğu düşünülmüştür. Çin'de yapılan bir araştırma otoriter ailelerden gelen ergenlerin sıkı ebeveyn denetiminden kaçmak için interneti baskıyı hafifletme aracı olarak görebileceğini ve böylece bağımlı olabileceğini göstermiştir (CNNIC, 2010). Bu bilgiye paralel olarak lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada patolojik internet bağımlısı olan ergenlere göre internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ebeveynlerini daha demokratik buldukları ortaya konulmuştur (Doğan ve ark., 2015). İnternet bağımlılığı ile psikolojik belirtiler

arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada internet bağımlılığının anne baba tutumlarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı ve demokratik tutum gösteren ailelerin çocuklarının bağımlılık seviyeleri, otoriter anne babaların çocuklarının bağımlılık seviyelerine göre daha düşük olarak görülmüştür (Taş, 2018).

Sosyal Dışlanma Ölçeği Görmezden Gelinme alt boyutu puanları ile Anne Baba Tutum Ölçeğinin alt boyutları olan Psikolojik özerklik ve Kabul/ilgi puanları arasında negatif yönlü bir korelasyonun olduğu görülmüştür. Ailesi tarafından daha çok kabul edildiğini, şefkat ve ilgi gördüğünü, aile ortamında kendini rahatça ifade edebildiğini düşünen ergenlerin sosyal ortamlarında daha az görmezden gelindiği söylenebilir. Lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada utangaç kişilerin ebeveynlerini daha otoriter algıladıkları belirtilmiştir (Hamarta ve ark., 2010). Aile ortamında söz hakkı olmayan, kendini ifade edemeyen, sayıca fazla ve gereksiz kurallar olan ve cezalarla sindirilen çocukların utangaçlığının hem sosyal ilişki ve iletişim yönünde bir engel hem de dışlanma için bir sebep olduğu söylenebilir (Carducci ve Zimbardo, 1995).

Çalışmada ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlarla Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Akıllı telefon bağımlılık puanlarının yüksek olduğu katılımcıların daha çok görmezden gelindiği ve daha çok dışlandığı söylenebilir. Ergenlik döneminde aileden uzaklaşmaya, arkadaşlarına yaklaşmaya başlayan kişilerde sosyalleşme temel ihtiyaçtır. Dışlanma, sosyal beceri eksikliği, utangaçlık gibi nedenlerle ergenin gerçek hayatta gideremediği bu ihtiyacını akıllı telefonları aracılığıyla sosyal medya, dijital oyun gibi platformlarda karşılayabileceği düşünülmektedir. Literatürde akıllı telefon bağımlılığı ve yalnızlıkla ilgili araştırmalar bu iki değişkenin birbiri arasında pozitif bir korelasyon olduğunu gösterse de direkt sosyal dışlanma ve akıllı telefon bağımlılığı ilişkisini inceleyen fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Katılımcıların algıladıkları sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordama durumunu inceleyen bir araştırmada sosyal dışlanma deneyimi değişkeninin bağımlı değişkeni anlamlı ve pozitif yönde

yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Öztosun, 2018). Lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin yalnızlık ölçeği puanları ile akıllı telefon bağımlılık ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Çakır ve Oğuz, 2017). Bu yönde yapılan başka bir araştırmada ergenlerin yalnızlıklarıyla problemlili akıllı telefon kullanımları arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur (Şar, 2013). Okan (2015) problemlili akıllı telefon kullanımının bireyleri yalnızlaştırmadığını ancak yalnız bireylerin akıllı telefonlarını daha problemlili kullandıklarını belirtmiştir. Önemsenmeyen ve görmezden gelinen ergenlerin arkadaş gruplarına dâhil olma amacıyla onları takip etme isteği, grup normlarını öğrenme çabası ve gelişmeleri kaçırma korkusu sebebiyle akıllı telefon kullanımının arttığı düşünülmektedir. Kore'de yapılan bir çalışmada sosyal beceri eksikliği yaşayan kişilerin yalnızlaştığı, bu yalnızlıkla birlikte problemlili internet kullanımına yöneldiği ve arkadaşlık becerileri geliştirildiğinde akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin azaldığı söylenmiştir (Jun ve ark., 2008).

Katılımcıların Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği Akademik alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça Sosyal Dışlanma Ölçeğinde yer alan Görmezden Gelinme alt boyutundan aldıkları puanlarının azaldığı, Dışlanma alt boyutundan aldıkları puanların arttığı görülmektedir. Ancak bu artan puanlar dışlanmanın azaldığı anlamına gelmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki dışlanma büyük bir acı yaşama, yetersizlik hissetme ve olumsuz benlik algısı geliştirme için bir sebeptir (Akın, 2015). Bu olumsuz duygu durumu yaşayan ergenin akademik meselelere öncelik veremediği düşünülmüştür. Akıllı telefonların gençler üzerindeki etkisine bakan bir araştırmada katılımcıların sosyal dışlanma puanları ve akademik başarıları arasında negatif korelasyon bulunmuştur ve bu bulgu bu çalışmanın sonuçları ile uyumludur (Rather ve Rather, 2019).

Ergenlerin Akademik Öz yeterlik puanlarının Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü yordadığı ortaya çıkmıştır. Bir ölçekten alınan puanlar arttıkça diğer ölçekten alınan puanlar azalmaktadır. Akademik alanda başaracağına inanan, kendine güvenen, motivasyonu olan, hedefler oluşturan ve gerçekten başaran kişilerin akıllı telefonlarını daha az

kullandıkları söylenebilir. Akıllı telefonlarını problemleri kullanan ergenlerin ödevlerini baştan savma yaptıkları, akademik erteleme davranışında buldukları ve derslere ayıracakları vakti telefonlarına ayırdıkları, başarısız oldukları görülebilmektedir. Literatürde bu çalışmayı destekleyen araştırmalara rastlamak mümkündür. Bir araştırmada akademik motivasyonu yüksek olan kişilerin akıllı telefonlarını daha az kullandığı sonucuna ulaşılmıştır (Junco ve Cotton, 2012). Bir başka araştırmada akıllı telefonlara bağımlı olan kişiler ile olmayan kişiler arasında akademik motivasyon ve öğrenme etkinliklerinde farklılıklar olduğu görülmüştür (Park ve Park, 2014). Bir çalışmada internette geçirilen zamanın akademik başarıyı olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Elmas ve ark., 2015). Bir başka çalışma da önemli işler yaparken akıllı telefonlar tarafından gelen ilgisiz bildirimlerle bölünmenin kişinin dikkatini dağıtarak motivasyonunu düşürdüğü bulgulanmıştır (Smith, 2012). Benzer bir çalışmada sosyal medya bağımlısı olan kişilerin akademik erteleme puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (Gür ark., 2018). Öğretmen adaylarıyla yapılan bir çalışmada akıllı telefon ekranlarına maruz kalma süresinin artması akademik erteleme puanlarını yükseltmiştir (Engin ve Genç, 2020). Başka bir araştırmada akıllı telefon bağımlılığının, ekran süresinin ve cinsiyetin akademik erteleme davranışının yordayıcıları olduğu ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve ark., 2013). Her yerde iletişim kurma olanağı tanıyan, kullanıcılara büyük kolaylıklar sağlayan akıllı telefonlara öğretim için ayrılan vaktin harcanması, öğrencilerin derslerde yanlarında değilken bile akıllarının telefonlarında kalması konsantrasyon kaybına, akademik başarısızlığa ve dolayısıyla akademik öz yeterliliğin azalmasına neden olabilmektedir.

Araştırma sonuçlarında akıllı telefon bağımlılığı ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın ortaya çıkmadığı görülmüştür. Bu sonucu destekleyen araştırmalar mevcuttur. Literatürde akıllı telefon bağımlılığı ve problemleri internet ve akıllı telefon kullanımı ilgili yapılan araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Akcan ve Öge, 2020; Altıntaş ve Öztapak, 2016; Elmas ve ark., 2015; Demirel ve Kumcağız, 2019; Minaz ve ark., 2017; Süler, 2016). İşlevselliği ve kullanım kolaylığından dolayı akıllı telefonların artık günümüzde cinsiyet fark etmeksizin herkesin hayatını etkilediği ve bağımlılık oluşturduğu

düşünülmektedir. İçinde buldukları gelişim döneminin etkisiyle sosyalleşme ihtiyacı olan ve arkadaşlığa önem veren kız ve erkek ergenler akıllı telefonların onlara sundukları her olanaktan yararlanmakta ve bu cihazları problemlili kullanabilmektedirler.

Ortaokul kademesindeki öğrencilerin teknolojiyle çok içli dışlı oldukları ve bu sebeple hem yaş dönemi olarak hem maruz kalma durumu olarak teknoloji tabanlı bağımlılıklara karşı daha hassas oldukları bilinmektedir (Aljomaa ark., 2016). Sınıf düzeylerine göre baktığımızda 8. sınıfa giden ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puanları diğer sınıf düzeylerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Yaş değişkeni açısından incelediğimizde 14 yaşındaki ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden almış oldukları puanlar diğerlerine göre daha yüksektir. Sınav grubu olan 14 yaşındaki 8.sınıf öğrencilerinin eğlenme ve sosyalleşme amaçlarının yanında, LGS'ye yönelik çalışmalarını gerçekleştirirken derslerine yardımcı olmak adına teknolojiden faydalandıkları düşünülmektedir. Pandeminin etkisiyle yüz yüze öğretimden mahrum kalan 8.sınıf öğrencilerinin akademik performanslarına daha çok dijital araçlarla katkı sağlamaya çalıştıkları akla gelmiştir. Literatürde araştırmama uygun sonuçlar çıkaran çalışmalara rastlanmıştır (Dirik, 2016; Kır ve Sulak, 2014; Meral, 2017).

Çalışmada öğrencilerin kardeşlerinin olup olmaması durumuna göre Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer sonuçlara ulaşan araştırmalara rastlamak mümkündür (Sülün ve ark., 2020). Bir araştırmada öğrencilerin kardeş sayısına göre akıllı telefon kullanımları arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermiştir (Güneş, 2018). Katılımcıların algıladıkları sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordama durumunu inceleyen bir araştırmada kardeş sayısına göre internet bağımlılığı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Öztosun, 2018). Kardeş ile sohbet etmenin, oyun oynamanın, vakit geçirmenin, sosyalleşmenin, arkadaşların ve akıllı telefonların sunduğu büyüdü dünyanın yerini tutmadığı düşünülebilir.

Bu çalışmada anne babanın birliktelik durumuna göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Yıldırım (2018), bu çalışma ile paralel sonuçlara ulaşarak, anne babanın medeni durumu ile akıllı telefon kullanımı arasında bir ilişkinin olmadığını söylemiştir. Başka bir çalışmada ergenlerin anne babalarının medeni durumuna göre akıllı telefon kullanım düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (Söyler, 2019). Bu sonuçlarla birlikte eşlerin boşanmaları durumunda bile ebeveyn rollerini devam ettirdikleri, evlatlarına gerekli ilgi ve sevgiyi gösterdikleri, maddi ve duygusal ihtiyaçlarını karşıladıkları ve aynı zamanda kontrol ve denetim sağladıkları akla gelmiştir. Ebeveynlerin birlikteliği sona ermiş olsa dahi ebeveynlik rollerini sona erdirmedikleri, çocuklarına bilinçli davranımlar sergiledikleri düşünülmektedir. Ebeveynlerin kontrol ve denetimlerinin çocuk ve ergenlerin akıllı telefon kullanımı açısından önemine vurgu yapan çalışmalar vardır (Bölükbaş, 2003; Young, 2004).

Ergenlerin yakın arkadaş sayısına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Akıllı telefonlar sahip olduğu özelliklerle hayatı kolaylaştırmalarının yanında aynı zamanda bir eğlence unsurudur. Akıllı telefonlarla müzik dinlenebilmekte, video-film izlenebilmekte, araştırmalar yapılabilmekte, oyunlar oynanabilmektedir. Yakın arkadaş sayısından bağımsız olarak akıllı telefonlarla gelen tüm bu hizmetlerden gençler yararlanmaktadır. Akıllı telefonlar arkadaş sayısı az olan kişilerin yeni arkadaşlar edinmesine ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarına ortam sağladığından yeteri kadar arkadaşı olduğunu düşünmeyen, kendini yalnız hisseden, sosyal desteği az olan kişilerin sık kullandığı bir teknolojik alettir. Arkadaş sayısı fazla olan kişilerin arkadaş gruplarında var olabilmek, kendini gösterebilmek ve kabul ettirebilmek ve yaşanan gelişmeleri kaçırma kaygısından da akıllı telefonlarını kullandıkları söylenebilmektedir. Yapılan bir araştırmada ortaokul öğrencilerinin arkadaş destek puanlarına göre akıllı telefon bağımlılık puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur (Demirel ve Kumcağız, 2019).

Araştırmada hobi sahibi olmayan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar, hobi sahibi olan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Haz ve eğlencenin sadece akıllı telefonlardan sağlanmadığı, kültürel, sanatsal, sportif aktivitelerle uğraşan ergenlerin bu ihtiyacını hobileriyle giderdiği ve daha yapılandırılmış olan zamanlarıyla birlikte akıllı telefonlarına daha az yöneldiği akla gelmiştir. Bir araştırmada akıllı telefonlarını yoğun bir şekilde kullanan kişilerin fiziksel aktivite düzeylerinde bir azalmanın olduğu görülmüştür (Erdoğanoglu ve Arslan, 2019). Başka bir çalışmada katılımcıların akıllı telefon bağımlılık puanları ile yalnızlık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Aktaş ve Yılmaz, 2017). Buna göre sanat ve/veya sporla uğraşan ergenlerin aynı zamanda geliştirdikleri sanatçı ve sporcu kimlikleri ve ilgileri doğrultusunda dâhil oldukları gruplar ve ortak ilgi alanlarına sahip olan arkadaşlarıyla geçirdikleri vakit onların yalnızlığını azaltarak sosyalleşmelerini sağlamalarına katkıda bulunabilir. Sanat ve sporla uğraşmak, ilgi alanlarına vakit ayırmak akıllı telefon bağımlılığına karşı koruyucu olabilir.

Her ne kadar ergenlerin kurallara ve denetimlere karşı gelmeye yatkın oldukları bir gelişim döneminin içinde olsalar da aileleri tarafından konulan sınırlara ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Buna paralel olarak araştırmada akıllı telefon kullanımı ebeveynleri tarafından kontrol edilmeyen ergenlerin daha fazla akıllı telefon kullandıkları sonucuna varılmıştır. Denetim ve disiplinden yoksun, çocuklarına karşı ilgisiz olan ailelerin çocuklarında problemlili akıllı telefon ve internet kullanıldığına yönelik çalışmalar vardır (Huang ve ark., 2009:485-490). Denetimsiz ve kuralsız bir ortamda yetişen çocukların psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için akıllı telefonlarına yöneldikleri dile getirilmiştir (Ayas ve Horzum, 2013).

Araştırmanın bir başka değişkeni olan ergenlerin günlük akıllı telefon kullanım süresine göre Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Akıllı telefonlarını 4 saat ve üzeri kullanan ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri puanları daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca günlük akıllı telefon kullanım süresi 1-3 saat olan

ergenlerin akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar günlük akıllı telefon kullanım süresi 1 saatten az olan ergenlere göre daha yüksektir. Bağımlılığın, bağımlılık yaratan maddeyle veya davranışla farkında olmadan uzun süreler geçirilmesi olarak düşünüldüğünde literatürde benzer sonuçlara rastlanması şaşırtıcı değildir (Augner ve Hacker, 2012; Çetiner, 2020; Durak ve Seferoğlu, 2017; Minaz ve Çetinkaya-Bozkurt, 2017; Tekin, 2012; Işık ve Kaptangil, 2018). Ergenlik dönemindeki gençlerin akran gruplarına ait olma istekleri, zevk ve heyecan arayışları onların telefonlarıyla geçirdikleri vakti arttırarak onları bağımlılık riskine karşı daha açık hale getirmektedir.

Araştırmadaki bir başka sonucuna göre ergenlerin akıllı telefon kullanım amacına göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Akıllı telefonu sosyal medyada vakit geçirmek ya da video izlemek amaçlı kullanan ergenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puanları, akıllı telefonu haberleşme, ödev, araştırma vs. için kullananlara göre daha yüksektir. Benzer bir araştırmada oyun oynamak ve sohbet etmek gibi sebeplerle akıllı telefonunu kullanan ergenlerin bağımlılık puanlarının ödev ve araştırma yapmak, müzik dinlemek gibi sebeplerle akıllı telefonunu kullanan ergenlerin puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Akdağ, Şahan Yılmaz, Özhan, ve Şan, 2014). Bir başka çalışmada yoğun telefon kullanım sebeplerinin arasında ilk başta sosyal medya kullanımı ve oyun oynamak olduğu ortaya çıkmıştır (Bağatarhan ve Siyez, 2017). Benzer bir çalışmada oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Göymen ve Ayas, 2019). Başka bir çalışmada öğrencilerin akıllı telefonlarını sırasıyla en çok oyun oynamak, müzik dinlemek ve bilgiye erişmek için kullandıkları belirtilmiştir (Durak ve Seferoğlu, 2018). Akıllı telefonun, sosyal medya kullanımının ve oyun oynamanın ortak paydası internettir. Gerçek sosyal ortamlardan yoksun, iletişim ve sosyal becerileri zayıf olan, kendini yüz yüze değilken daha rahat hisseden, istediği kimliğe girebilen, gerçek arkadaşlarını da bu yolla takip ettikleri ergenlerin bu eğlenceli ve işlevsel olan platformları sıkça tercih ettiği düşünülmüştür.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisine bakıldığı bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Çalışmaya katılan ergenlerin ölçeklerden aldıkları ortalama puan durumlarına göre akıllı telefon bağımlılık düzeyleri düşük bulunurken, akademik öz yeterlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.
2. Akıllı telefon bağımlılığı ile psikolojik özerklik boyutu arasında negatif, kabul/ilgi boyutu arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.
3. Ergenlerin görmezden gelinme ve dışlanma puanlarıyla akıllı telefon bağımlılık puanları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkisinin olduğu görülmüştür.
4. Ergenlerin akademik öz yeterlik düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ve negatif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.
5. Araştırmaya katılan ergenlerin yaş, sınıf düzeyi, hobileri olup olmama durumu, akıllı telefon kullanım süresi, kullanım amacı ve akıllı telefon kullanımının ebeveynler tarafından kontrol edilme durumlarına göre akıllı telefon bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
6. Akıllı telefon ile geçirilen sürenin artmasıyla, akıllı telefonların ebeveynler tarafından kontrol edilmemesiyle akıllı telefon bağımlılık düzeyinin arttığı söylenebilmektedir.

7. 8.sınıf öğrencilerinin, 14 yaşında olanların, hobi sahibi olmayanların, akıllı telefonu daha çok sosyal medya ve video amacıyla kullanan ergenlerin akıllı telefonlarını daha problemlili kullandıkları görülmüştür.

6.2. Öneriler

Bu kısımda araştırma sonuçlarından yola çıkılarak araştırmacılara ve klinisyenlere yönelik öneriler yer almaktadır.

Araştırmacılara yönelik şu öneriler sunulabilir;

1. Çalışma tek bir okulun öğrencileriyle yapıldığı için genellenebilirlik düzeyi düşüktür. Benzer bir araştırmanın daha geniş bir örnekleme yapılması genellenebilirliği yükseltebilir.
2. Araştırma örneklemini ortaokul kademesindeki öğrenciler oluşturmuştur. Akıllı telefon kullanımını daha küçük yaşlarda başladığından benzer bir çalışma ilkokul kademesinde yapılabilir.
3. Araştırmada özel okul öğrencilerinden veri toplandığından benzer bir çalışma devlet okulu öğrencileri dâhil edilerek yapılabilir.
4. Nitel çalışmalarla öğrencilerin akıllı telefon bağımlılıkları çok yönlü incelenebilir.
5. Araştırmada zorbalığın bir türü olan dışlanma kavramı ele alınmıştır. Akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisi olabileceği düşünülen zorbalık kavramı ve türleri daha geniş ele alınabilir.

Klinisyenlere yönelik şu öneriler sunulabilir;

1. Araştırmada anne babalarını demokratik olarak algılayan kişilerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğu sonucundan yola çıkarak uzmanların anne baba tutumları hakkında bültenler oluşturması, seminerler düzenlemesi önerilebilir. Ebeveynleri kural ve denetimleri de içeren, çocuklara güvenli, sağlıklı bir ortam sunan demokratik tutuma teşvik eden psiko eğitim grupları oluşturulabilir.

2. Araştırmada dışlanma ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya çıktığından dışlanan, gerçek dünyada kendini ifade etmekte zorlanan ve bu sebeple tehdit edilen aidiyet, sevgi görme, onaylanma ihtiyaçlarını akıllı telefonları vasıtasıyla gidermeye çalışan bireylere iletişim ve sosyal beceri eğitimleri verilebilir.

3. Araştırmada akademik öz yeterlik ile akıllı telefon bağımlılığı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Zorluklarla baş etme, karar verme becerileri, yeni deneyimlere açıklık, başarıların takdir edilmesi, olumlu bir benlik algısı geliştirilmesi öz yeterliği arttıran faktörler olduğundan uzman kişilerce okullarda öğretmenlere, öğrencilere ve velilere yönelik seminerler düzenlenebilir.

4. Araştırmada günlük telefon kullanma süresinin artması akıllı telefon bağımlılık seviyesini arttırmıştır. Çevrimiçi olmaya sebep olan faktörleri keşfetme, öz düzenleme stratejileri geliştirme, değişim planları oluşturma, çevrimiçi olma ile gerçek yaşam dengesini sağlama konularında çalışmalar yapılabilir.

5. Teknoloji bağımlılığı giderek büyümekte olan bir problem olduğundan klinisyenlerin bu konuyla daha sık karşılaşabilecekleri düşünülmektedir. Bu sebeple konu hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmaları, bağımlılık tedavi programlarından biri olan SAMBA programını öğrenmeleri, müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlamaları, teknolojinin bilinçli kullanımı ve farkındalık geliştirme amacıyla Yeşilay tarafından düzenlenen Bağımlılık Kongre'lerini takip etmeleri önerilebilir.

Toplum sağlığını koruma amacıyla önleyici olması açısından şu öneriler sunulabilir;

1. Araştırmada hobi sahibi olanların akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre ders dışı, sanat ve spor aktivitelerine yönlendirilmeleri, hobi sahibi olmaları yönünde teşvik edilmeleri önerilebilir.

2. Araştırma sonucunda dışlanma ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Özellikle ergenlik döneminde dışlanma sebebiyle başkalarından kabul görme, onaylanma, ait hissetme ihtiyacı tehdit edilen gençler gelişmeleri kaçırma kaygısıyla da daha aktif sosyal medya kullanıcıları olabilmektedir. Gerçek dünyada bu ihtiyaçlarını karşılayabilecek davranış ve aktivitelerle gençleri desteklemek ve ebeveynleri bilgilendirmek koruyucu olacaktır.

3. Çalışma sonucunda günlük kullanım süresinin artmasının ve ebeveynlerin denetimsizliğinin bağımlılığı arttıran faktörler olduğu ortaya çıktığından, öğrencilere öz kontrol becerilerini geliştirmenin, velilere denetim ve kontrolün öneminin artırıldığı çalışmalar yapılabilir.

4. Araştırmada en yüksek bağımlılık düzeylerinin 8.sınıf öğrencilerinde olduğu görülmüştür. Orta ergenliğe geçiş döneminde olan 8.sınıf öğrencileri hem içinde buldukları gelişim dönemi, hem üzerlerindeki sınav yükü sebebiyle ezici bir yük altındadır. Bağımlılık riskinin en yüksek olduğu bu sınıf düzeyi öğrencilerine özellikle ergenlik dönemi, beynin gelişimi ve değişimi, bağımlılığa karşı hassasiyet, yaşayabilecekleri fiziksel değişiklikler, duygusal iniş çıkışlar hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Çoğunlukla zor bir sene yaşayan 8.sınıf öğrencileri için akıllı telefon kullanımı bir kaçış olarak da görüldüğünden, onları rahatlatan aktiviteleri ellerinden almamak, sanata, spora, kursa, hobilere zaman ayırmalarına izin vermek, doğada vakit geçirmelerini sağlamak ve olumlu, sıcak bir atmosfer yaratmak için ebeveynleri bilgilendirmek yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, S., Tatlı, H. (2012). Akıllı telefon kullanımını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Kahramanmaraş.
- Alabay, M. B. (2019). *Günümüzde ergenlik dönemi gençlerin tercih ettiği kitapların cinsiyet rolleri bakımından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Konya.
- Akcan, G., ve Öge, B. (2020). Genç bireylerde teknoloji kullanımının yordayıcılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 3-26.
- Akdağ, M., Şahan Yılmaz, B., Özhan, U., ve Şan, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (İnönü Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 73-96.
- Akın, A., Uysal, R. ve Akın, Ü. (2015). Ergenler için ostrasizm (sosyal dışlanma) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 895-904.
- Aktaş, H., Yılmaz, N. (2017). Üniversite gençlerinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 86-100.
- Alfawareh, H. M., & Jusoh, S. (2014). Smartphones usage among university students: Najran University case. *International Journal of Academic Research*, 6(2) 321-326. <https://doi.org/10.7813/2075-4124.2014%2F6-2%2FB.48>
- Aljomaa, S. S., Al. Qudah, M. F., Albursan, I. S., Bakhiet, S. F., & Abduljabbar, A. S. (2016). Smartphone addiction among university students in the light of some variables. *Computers in Human Behavior*, 61, 155-164.
- Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123), 62-63.

- Altıntaş, S., ve Öztapak, M. (2016). Ortaokul öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 7(13), 109-128.
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A. ve Güdücü Tüfekçi, F. (2013). *Çocukluk dönemlerinde büyüme ve gelişme: Pediatri hemşireliği*. Z. Conk, Z. Başbakkal, H. Bal Yılmaz, B. Bolışık (Ed), Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara, s.53-101.
- Asher, R. S., Rose, J. A. & Gabriel, W. S. (2001). Peer rejection in everyday life. Mark R. Leary (Ed.) *Interpersonal Rejection*, 105-142. Oxford University Press.
- Atalan Ergin, D. (2018). Ergenler için "gelecek beklentisi farkındalık eğitimi" programının etkinliğinin sınanması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 69-84.
- Augner, C., & Hacker, W. G. (2012). Associations between problematic mobile phone use and psychological parameters in young adults. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 57(2), 437-441.
- Ayas, T., ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın, O. (2008). Psikolojik dışlanma kavramı. 15. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, 3-5 Eylül 2008, İstanbul.
- Bae, M. S. (2015). The relationships between perceived parenting style, learning motivation, friendship satisfaction, and the addictive use of smartphones with elementary school students of South Korea: Using multivariate latent growth modeling. *Social Psychology International*, 35(5), 513-531.
- Bae, S. (2017). The relationship between the type of smartphone use and smartphone dependence of Korean adolescents: National survey study. *Children and Youth Services Review*, 81, 207-211.
- Bağcı, H. (2018). Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi: Sakarya örneği. *Turkish Studies - Information Technologies ve Applied Sciences*, 13(21), 47-60.

- Bağatarhan, T., ve Siyez, D. M. (2017). Ergenlik Döneminde İnternet Bağımlılığını Önleme Programları: Sistemik Gözden Geçirme. *The Turkish Journal of Addictions*, 4(2), 243-265.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Bandura, A. (1997). *Self efficacy : The exercise of control*. New York: W.H.Freeman ve Co Ltd.
- Baumeister, F. & Leary, R. M. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Baumeister, R. F., DeWall, C. N., Ciarocco, N. J., & Twenge, J. M. (2005). Social exclusion impairs self-regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4), 589–604.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35(7), 639-652.
- Baykan, N. (2014). *Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Baykut, A., ve Eroğlu, A. H. (2014). *Sosyal medya ilgisinin akıllı telefon tüketimine etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Beest, V., & Williams, K. D. (2006). When inclusion costs and ostracism pays, ostracism still hurts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 918-928.
- Bernstein, J. M. (2010). Being “in” with the in-crowd: The effects of social exclusion and inclusion are enhanced by the perceived essentialism of ingroups and outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(8), 999-1009.
- Bian, M., & Leung, L. (2015). Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms, and patterns of smartphone use to social capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79. .

- Bianchi A, Phillips JG. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 39–51.
- Billieux, J. (2012). Problematic use of the mobile phone: A literature review and a pathways model. *Current Psychiatry Reviews*, 8(4), 299-307.
- Billieux, J., Linden, M. V. & Rochat, L. (2008). The role of impulsivity and problematic use of the mobile phone. *Applied Cognitive Psychology*, 22, 1195-1210.
- Blackhart, C. G., Nelson, C. B., Knowless L. M. & Baumeister, F. R. (2009). Rejection elicits emotional reactions but neither causes immediate distress nor lowers self-esteem: A meta-analytic review of studies on social exclusion. *Personality and Social Psychology Review*, 13, 269-309.
- Bong, M. (1995). *Epistemological beliefs and generalizability of self-efficacy: implications for instructional design* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Southern, California.
- Bölükbaş, K. (2003). *İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Bragazzi, L. N. & Puente, D. G. (2014). A proposal for including nomophobia in the new DSM-V. *Psychology Research and Behavior Management*, 7, 155-160.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyükduman, F. (2006). *İngilizce öğretmen adaylarının İngilizce ve öğretmenlik becerilerine ilişkin öz yeterlik inançları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Byun, S., Ruffini, C., Mills, E. J., Douglas, C. A., Niang, M., Stepchenkova, S. ve Lee, K. S. (2009). Internet addiction: Metasynthesis of 1996-2006 quantitative research. *Cyberpsychology And Behavior*, 12(2), 203-207.
- Caplan, E. C. (2012). Problematic Internet use and psychosocial wellbeing: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behaviour*, 18, 553-575

- Cengiz Turan, O. (2020). *Akıllı telefon kullanıcılarında dürtüsellik, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi düzeyleri ilişkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Ceyhan, E. (2010). Problemlerli internet kullanımı düzeyi üzerinde kimlik statüsünün ve cinsiyetin yordayıcıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3, 1323-1355.
- Chen, K., Chen, V. J. & Yen, C. D. (2011). Dimensions of self-efficacy in the study of smart phone acceptance. *Computer Standards and Interfaces*, 33(4), 422-431.
- China Internet Network Information Center (CNNIC). (2010). Statistical survey report on the Internet. Beijing.
- Choi, H.S., Lee, H.K., Ha, J.C. (2012). The influence of smartphone addiction on mental health, campus life and personal relations-focusing on K university students. *Journal of the Korean Data and Information Science Society*, 23(5), 1005-15.
- Chun, H., Lee, H., Kim, D. (2012). The integrated model of smartphone adoption: hedonic and utilitarian value perceptions of smartphones among Korean college students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(9), 473-479.
- Chun, A. H. C., & Choi, J. N. (2005). Rethinking procrastination: Positive effects of "active" procrastination behavior on attitudes and performance. *Journal of Social Psychology*, 145, 245-264.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2010). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çakır, F. ve Demir, N. B. (2014). Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon satın alma tercihlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 213-243.
- Çakır, Ö. ve Oğuz, E. (2017). The correlation between high school students' loneliness levels and smart phone addiction. *Mersin University Journal Of Education*, 13(1), 418-429.
- Carducci, J., & Zimbardo, G. (1995). Are You Shy? *Psychology Today*, 28(6), 34-46.

- Çetiner, H. İ. (2020). *Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının ve sosyal istenirlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Çetinkaya, S. (2019). *Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ve Eğitim Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Ve Eğitim Bilim Dalı, İstanbul.
- Darcin, E. A., Noyan, C., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2015). Smartphone addiction in relation with social anxiety and loneliness among university students in Turkey. *European Psychiatry*, 30(1), 591-599.
- Davis, A. R. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Dawson, B. & Trapp, R. (2001). Probabilityverelated topics for making inferences about data. *BasicveClinical Biostatistics*. 3rd Edition, Lange medical Books/McGraw-Hill Medical Publishing Division.
- Dede, B. (2019). *Ergenlerde internet kullanımı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Deloitte, (2017). Deloitte Global Mobil Kullanıcı Anketi. <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/about-deloitte/articles/deloitte-global-mobil-kullaici-arastirmasi-2017.html> E.T: 01.04.2020 tarihinde erişildi.
- Demir, Ö. N., Baran, G. A., ve Ulusoy, D. (2005). *Türkiye’de ergenlerin arkadaş-akran .grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar:Ankara örnekleme*. Bilig(32), 83-108
- Demirağ, D. G. (2017). *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniverisitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü ve Tıp Fakültesi öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ile depresyon ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Demirel, E. N., ve Kumcağız, H. (2019). Ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal ilişkileri. *Turkish Studies - Information Technologies and Applied Sciences*, 14(1), 45-59.

- Deniz, S. (2014). *Ergenlerin problemlili mobil telefon kullanımının utangaçlık ve sosyal anksiyete ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dirik, K. (2016). *Ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile öz-güven arasındaki ilişkilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, H., Bozgeyikli, H., ve Bozdaş, C. (2015). Ergenlikte internet bağımlılığının yordayıcısı olarak algılanan ebeveynlik stilleri. *Uluslararası Eğitim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 166-174.
- Doğan, U. ve Tosun, İ. H. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 99-128. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.66762>
- Durak, H., ve Seferoğlu, S. (2018). Ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon kullanımları ve bağımlılık düzeyleriyle ilgili unsurlar. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 1-23.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dursun, S. (2017). *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencileri arasında akıllı telefon bağımlılığının araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Earl, J. (2004). The cultural consequences of social movements. In Snow, D. A., Soule, S. A., Kriesi, H (eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements*, 508-530. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Ekşi, F., ve Ümmet, D. (2016). Internet addiction in young adults in Turkey: Loneliness and virtual-environment loneliness. *Addicta*, 3(1), 40-53.
- Elmas, O., Kete, S., Hızlı, S. S. ve Kumral, H. N. (2015). Teknolojik cihaz kullanım alışkanlıklarının okul başarısı üzerine etkisi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 49-54.
- Erdim, E. K. (2019). *9. ve 11. sınıf öğrencilerinde algılanan anne baba tutumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Engin, G., ve Genç, S. Z. (2020). Öğretmen adaylarının akıllı telefon ekran kullanım süreleri ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 314-325.
- Erdoğan, U., Pamuk, M., Yürük, S. E., ve Pamuk, K. (2013). Academic procrastination and mobile phone. *International Academic Conference on Education, Teaching and E-learning*.
- Erdoğanoglu, Y., ve Arslan, B. Ç. (2019). Gençlerde akıllı telefon kullanımının fiziksel kapasite üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(5), 499-505.
- Ertem, F. (2006). *Cep telefonu kullanımının insan ilişkilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Ünivrsitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertuğrul, f. (2019). ön ergenlik döneminde zorbalık davranışı ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5(2), 117-140.
- Erözkan, A. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde depresyonun yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 334-345.
- Ezer, H. İ. (2017). *Ergenlik döneminde yaygın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki: Hatay il merkezi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Fitness, J. (2005). Bye bye, black sheep: The causes and consequences of rejection in family relationships. In K. D. Williams, J. P. Forgas, ve W. von Hippel (Eds.), *The Social Outcast: Ostracism, Social Exclusion, Rejection, and Bullying*, 263-276. New York: Psychology Press.
- Fitzgerald, F. D. & White, K. J. (2003). Linking children's social worlds: perspective- taking in parent-child and peer contexts. *Social Behavior and Personality*, 31(5), 509-522.

- Gardner, W. ve Brewer, B. M. (2000). Social exclusion and selective memory: How the need to belong influences memory for social events. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26 (4), 486-496.
- Geçtan, E. (2015). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Genç Demirağ, D. (2017). *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü ve Tıp Fakültesi öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ile depresyon ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Uzmanlık tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Gezgin, M. D. ve Çakır, O. (2016). Analysis of nomophobic behaviors of adolescents regarding various factors. *Journal Of Human Sciences*, 13(2), 2504-2519.
- Gezgin, M. D., Şahin, L. Y. ve Yıldırım, S. (2017). The investigation of social network users' nomophobia levels regarding to various factors. *Educational Technology Theory and Practice*, 7 (1), 1-15.
- Gilman, R., Carter-Sowell A., DeWall N., Adams, R., Carboni, I. (2013). Validation of the ostracism experience scale for adolescents. *Psychological Assessment*, 25(2), 319-330.
- Goodman, A. (1990). Addiction: Definition and implications. *British Journal of Addiction*, 85(11), 1403-1408.
- Göymen, R., ve Ayas, T. (2019). Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction ve Cyberbullying*. <https://hdl.handle.net/20.500.12619/74493>
- Griffiths, M. D. (2000). Does internet and computer "Addiction" exist? Some case study evidence. *CyberPsychology ve Behavior*, 3(2), 211-218.
- Gümüş, İ., ve Örgenç, C. (2015). Önlisans öğrencilerinin akıllı cep telefonu kullanmalarının başarı ve harcama düzeylerine olası etkileri üzerine bir çalışma. *Akademik Platform*, 310-315.
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

- Gür, S. H., Bakırcı, Ö., Karakaş, B., Bayoğlu, F., ve Atlı, A. (2018). The effects of social media addiction on academic procrastination behaviors of university students. *Inonu University Journal of the Graduate School of Education*, 5(10).
- Hadlington, L. J. (2015). Cognitive failures in daily life: Exploring the link with internet addiction and problematic mobile phone use. *Computers in Human Behavior*, 51, 75-81.
- Hallinan, M. T. ve Williams, R. A. (1990). Students' characteristics and the peer-influence process. *Sociology of Education*, 63(2), 122-132. doi:10.2307/2112858
- Hamarta, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö., ve Demirbaş, E. (2010). Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 6(22).
- Hogan, D. P. & Kitagawa, E. M. (1985). The impact of social status, family structure, and neighborhood on the fertility of black adolescents. *American Journal Of Sociology*, 825-855.
- Huang, R. L., Lu, Z., You, J. J. & Pan, Q. Z. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behavior and Information Technology*, 28(5), 485-490.
- Humphreys, L. (2007). Mobile social networks and social practice: A case study of Dodgeball. *Journal of Computer Mediated Communication*, 13(1), 341-360.
- Işık, M., ve Kaptangil, İ. (2018). (Akıllı telefon bağımlılığının sosyal medya kullanımı ve beş faktör kişilik özelliği ile ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinden bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 695-717.
- İnanç, B. Y., Atıcı, M. K. ve Bilgin, M. (2017). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- İHH, (2015). Teknoloji kullanımı ve bağımlılığı açısından Türkiye gençliğinin fotoğrafı. İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi, <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/> Erişim Tarihi: 03.09.2020
- Jeong, H., & Lee, Y. (2015). Smartphone addiction and empathy among nursing students. *Advanced Science and Technology Letters*, 88, 224-248.

- Jersild, A. (1979). *Çocuk psikolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Jinoh, C. (2014). Analysis of influence of smart phone addiction practice on ADHD symptoms of elementary school students. *Korean Review of Crisis and Emergency Management*, 10(5), 159-178.
- Johnson, A. K. (2006). *Physical and psychological aggression and the use of parenting styles: A comparison of African-American and Caucasian families* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Maryland.
- Judd, T. (2014). Making sense of multitasking: the role of Facebook. *Computers ve Education*, 194-202.
- Jun, C., Park, C., ve Lee, E. (2008). Ergenlerin internet bağımlılığı ile ilgili değişkenlerin keşfedici bir çalışması. *Adolescence*, 9, 709-726.
- Junco, R., & Cotton, S. R. (2012). The relationship between multitasking and academic performance. *Computers ve Education*, 59, 505-514
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahyaoğlu, H. S., Kurt, S., Uzal, Ö. ve Özdilek, S. (2016). Effects of smartphone addiction level on social and educational life in health sciences students. *Euras J Fam Med*, 9-13.
- Karaaslan, A. İ. ve Budak, L. (2012).). Üniversite öğrencilerinin cep telefonu özelliklerini kullanımlarının ve gündelik iletişimlerine etkisinin araştırılması. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 26(7), 4548-4571.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıççı Y.(1999). “*Kişilik gelişimini kolaylaştırma*”. (Edt. Yıldız Kuzgun), İlköğretimde rehberlik, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Kır, İ., ve Sulak, Ş. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 150-167.
- Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık alkol ve madde bağımlılığı*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Koroğlu, E. (2014). *DSM-V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. Ankara: Amerikan Psikiyatri Birliği. Hekimler Yayın Birliği.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul : Remzi Kitabevi.

- Kumcağız, H. ve Gündüz, Y. (2016). Relationship between psychological wellbeing and smartphone addiction of university students. *International Journal Of Higher Education*, 5(4), 144-156. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v5n4p144>
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y., & Aysan, F. (2016). Young internet bağımlılığı testi kısa formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması [Turkish adaptation of Young's Internet Addiction Test-Short Form: a reliability and validity study on university students and adolescents]. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 69-76
- Kuyucu, M. (2017). Gençlerde Akıllı Telefon Kullanımı Ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Sorunsalı: "Akıllı Telefon(Kolik)" Üniversite Gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 320-351.
- Kwon, M., Kim, J., Cho, H. & Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: Development and validation of a short version for adolescents. *Plos One* 8(12), 835-858.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbush, S. M. (1991) Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.
- Lee, C. & Lee, J. S. (2017). Prevalence and predictors of smartphone addiction proneness among korean adolescents. *Children And Youth Services Review*, 77, 10-17.
- Lee, J. E. & Ogbolu, Y. (2018). Does parental control work with smartphone addiction?: A cross-sectional study of children in South Korea. *Journal Of Addictions Nursing*, 29(2), 128-138.
- Lee, K. Y., Chang, T. C., Lin, Y., & Cheng, H. Z. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological traits. *Computers in Human Behavior*, 31, 373-383.
- Leena, K., Tomi, L. & Arja, R. R. (2005). Intensity of mobile phone use and health compromising behaviours-how is information and communication technology connected to health-related lifestyle in adolescence? *Journal of Adolescence*, 28(1), 35-47. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.05.004>
- Lepp, A., Barkley, J. & Karpınşık, A. (2014). The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety and satisfaction with life in college students. *Computers In Human Behavior*, 31, 343-350.

- Li, W., Garland, E., & Howard, M. (2014). Çinli gençler arasında İnternet bağımlılığındaki aile faktörleri: İngilizce ve Çince çalışmalarının gözden geçirilmesi. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar* , 393-411.
- Lin, H. Y., Chang, L., Lee, H. Y., Tseng, H., & Kuo, W. (2014). Development and validation of the Smartphone Addiction Inventory. *Plos One*.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. New York: Willey.
- MacDonald, G. ve Leary, R. M. (2005). Why does social exclusion hurt? the relationship between social and physical pain. *Psychological Bulletin*, 131, 202-223.
- Maner, J. K., DeWall, C. N., Baumeister, R. F., ve Schaller, M. (2007). Does social exclusion motivate interpersonal reconnection? Resolving the "porcupine problem. *Journal of Personality and Social Psychology*(92), 42-55.
- Meral, D. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının yalnızlık, yaşam doyumu ve bazı kişisel özellikler bakımından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Mercan, Ç. S. (2016). Ergenler için sosyal dışlanma ölçeği: Türkçe geçerlik ve güvenilirliği. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 132, 175-186.
- Miller, L. K. (2010). *The impact of intrusive advising on academic self efficacy beliefs in first-year students in higher education* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Loyola University, Chicago.
- Mitchell, S. G., Gryczynski, J., O'Grady, K. E. & Schwartz, R. P. (2013). SBIRT for adolescent drug and alcohol use: Current status and future directions. *J Subst Abuse Treat*, 44(5), 463-472. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2012.11.005>
- Muris, P. (2001). A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths psychopathology and behavioral assessment. *Journal of*(23), 145-149.
- Navaro, L. (1989). *Aşırı koruyuculuğun çocuk eğitime etkileri*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- Newport, F. (2015). Smartphone Owners Check Phone at Least Hourly. <http://www.gallup.com/poll/184046/smartphone-owners-check-phone-least-hourly.aspx>, E.T.: 15.09.2020.

- Noyan, C. O., Darçın, A. E., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2015). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin kısa formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 73-81.
- Nurluoğlu, G. (2020). 15 Maddede Türkiye'nin Dijital Tablosu: We are social 2020 Türkiye Raporu. <https://gamzenurluoglu.medium.com/15-maddede-t%C3%BCrkiyenin-dijital-tablosu-we-are-social-2020-t%C3%BCrkiye-raporu-992c7001e009>.
- Oğuz, F. ve Özçelik, A. Ö. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 535-543.
- Oulasvirta, A., Rattenbury, T., L.Ma, & Raita, E. (2012). Habits make smartphone use more pervasive. *Personal and Ubiquitous Computing*, 16, 105-114.
- Ögel, K. (2012). *İnternet bağımlılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ögel, K. (2017). *Bağımlılık ve tedavisi temel kitabı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özcan, Y., Z. ve Koçak, A. (2003) Research Note: A Need or a Status Symbol? Use of Cellular Telephones in Turkey. *European Journal of Communication*, 18 (2), 241-254.
- Özteke Kozan, H. İ., Kavaklı, M., Ak, M., Kesic, Ş. (2019). Akıllı telefon bağımlılığı, genel aidiyet ve mutluluk arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22, 436-444.
- Öztosun, A. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordayıcılığı* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul.
- Öztürk, D. (2007). *Bilgisayar oyunlarının çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özyazıcı, K. (2018). *Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal dışlanmanın, arkadaşlık kalitesi ve sahte kimlik açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

- Pajares, F. (2002). Self-efficacy beliefs in academic contexts: An outline. <http://des.emory.edu/mfp/efftalk.html>. adresinden alındı.
- Pamuk, M., ve Kutlu, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde cep telefonunun problemlili kullanımının kişilik bağlamında incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1264-1272.
- Park, C., & Park, Y. R. (2014). The conceptual model on smart phone addiction among early childhood. *International Journal of Social Science and Humanity*, 4(2), 147.
- Park, K. W. (2005). Mobile Phone addiction. *Mobile Communications*, 253-272.
- Park, N. & Lee, H. (2014). Gender difference in social networking on smartphones: a case study of korean college student smartphone users. *International Telecommunications Policy Review*, 21(2), 1-18.
- Polat, R. (2017). "Dijital Hastalık Olarak Nomofobi", *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 1(2), 164-172.
- Poyrazlı, S., Arbona, C., Nora, A., McPherson, B. & Pisecco, S. (2002). Relation between assertiveness, academic self-efficacy, and psychological adjustment among graduate students. *Journal Of College Student Development*, 43(5), 632-642.
- Prensky, M. (2001). 'Digital Natives, Dijital Immigrants. *From On the Horizon MCB University Press*, 9(5), 1-6.
- Rather, S. A., & RATHER, M. K. (2019). Impact of smartphones on young generation. *Library Philosophy and Practise*, 1-10.
- Riva, P. (2016). Emotion regulation following social exclusion: psychological and behavioral strategies. *In Social Exclusion*, 199-225.
- Rosen, L. D., Carrier, L. M., ve Cheever, N. A. (2013). Facebook and texting made me do it: Media induced task-switching while studying. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 948-958.
- Salehan, M. & Negahban, A. (2013). Social networking on smartphones: When mobile phones become addictive. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2632-2639.

- Sarı, C. (2008). *Ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri ve uyumlarını yordayan bazı değişkenler* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Satıcı, S. A. (2013). *Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Schultz, D. ve Schultz, S. E. (2007). *Modern psikoloji tarihi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Selnow, G. W. (1984). Playing videogames: The electronic friend. *Journal of Communication*, 34(2), 148–156.
- Sertelin Mercan, Ç. (2016). Ostracism Experience Scale for Adolescents: Turkish validity and reliability. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(2), 175-186
- Smith, R. (2012). Studying the implications and impact of smartphones on self-directed learning under a Living Lab approach. *Int. J. Product Development*, 17, 119-138.
- Söyler, İ. (2019). *Ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile kendilik algısı ve okula bağlanma arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Süler, M. (2016). *Akıllı telefon bağımlılığının öznel mutluluk düzeyine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Sülün, A., Günay, U., Sarman, A., ve Dertli, S. (2020). Akıllı telefon kullanan adölesanlarda gündüz uykululuğu. *Bağımlılık Dergisi*, 21(2), 129-136.
- Şar, A. H., Ayas, T. ve Horzum, B. M. (2015). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği geliştirme; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Online Journal of Technology Addiction ve Cyberbullying*, 2(1), 1-17.
- Şar, A. H. (2013). Examination of loneliness and mobil phone addiction problem observed in teenagers from the some variables. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(2), 1207-1220.

- Şata, M., Çelik, İ., Ertürk, Z. ve Taş, E. U. (2016). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği'nin Türk lise öğrencileri için uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 7(1), 156-169.
- Şata, M., ve Karip, F. (2017). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği-kısa versiyonunun ergenler için türk kültürüne uyarlanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(4), 426-440.
- Soydan, Z.M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Psikoloji Programı, İstanbul.
- Tarhan, N. ve Nurmedov, S. (2014). *Bağımlılık*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taş, İ. (2018). Ergenlerde internet bağımlılığı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Anemon Muş Alparşan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 31-41.
- Taylan, H. H., ve Işık, M. (2015). Sakarya'da Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/6 Spring 2015*, p. 855-874.
- Tekin, Ç. (2012). *Cep telefonu problemleri kullanım (pu) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Telef, B. B. ve Karaca, R. (2012). Çocuklar için öz yeterlik ölçeği; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (3), 169-187.
- Tong, T. S. & Walther, B. J. (2011). Just say "no thanks": romantic rejection in computer-mediated communication. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 488-506.
- Topuksal, D. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin ana baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Törüner, E. K. ve Büyükgönenç, L. (2013). *Çocuk sağlığı temel hemşirelik yaklaşımları*. Ankara: Göktuğ Yayıncılık.

- Tsai, C. C., & Lin, S. S. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan: an interview study. *Cyberpsychology and Behavior*, 6(6), 649–652.
- Türen, U., Erdem, H., ve Kalkın, G. (2017). Mobil telefon yoksunluğu korkusu (nomofobi) yayılımı: Türkiye’den üniversite öğrencileri ve kamu çalışanları örnekleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10(1), 1-11.
- Twenge, M. J., Baumeister, F. R., DeWall, N. C., Ciarocco, N., & Bartels, M. J. (2007). Social exclusion decreases prosocial behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(1), 56-66.
- Usher, L. E. & Pajares, F. (2009). Sources of self-efficacy in mathematics: A validation study. *Contemporary Educational Psychology*, 34(1), 89-101.
- Usluca, A. (2019). *Ergenlik dönemindeki bireylerin madde kullanım eğilimleri ile öz yeterlik inançları ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Üstün, B. (2020). *Veri Toplama Yöntemleri*. https://www.phdernegi.org/wp-content/uploads/2016/03/veri_toplama_yontemleri.pdf adresinden alındı.
- Williams, D. K. (1997). Social ostracism. *Aversive Interpersonal Behaviors*, 133-170.
- Williams, K. D. (2007). The kiss of social death. *Social And Personality Psychology Compass*, 1(1), 236-247.
- Williams, K. D. (2009). Ostracism: A temporal need-threat model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 41, 275-314.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer H. (2013) *Ergenlik Dönemi: Çocuk Psikolojisi*. 36. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yıldırım, S., Gezgin, D. M., Şumuer, E. ve Arslan, O. (2016). Nomophobia prevalence among pre-service teachers: A case of Trakya University. *Trakya Üniversitesi Eğitim Faültesi Dergisi*, 7(1), 86-95.

- Yıldırım, S., ve Kişioğlu, A. N. (2018). Teknolojinin getirdiği yeni hastalıklar: nomofobi, netlessfobi, fomo. *SDÜ Tıp Fakóltesi Dergisi*, 25(4), 473-480.
- Yıldırım, S. (2018). *Ergenlerin öznel iyi oluş ve anne baba tutumu ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Sakarya.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yugo, M. & Davidson, M. J. (2007). Connectedness within social contexts: The relation to adolescent health. *Healthcare Policy*, 2(3), 47-55.
- Yusufoğlu, Ş. Ö. (2017). Boş zaman faaliyeti olarak akıllı telefonlar ve sosyal yaşam üzerine etkileri: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (5), 2414-2434.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Yücelten, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Young, K. S. (2004). Internet Addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.

Ek 1. Demografik Bilgi Formu

Sayın katılımcılar;

Aşağıdaki sorular bilimsel amaçlı bir araştırma için yapılmaktadır. Bu sebeple sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır.

Araştırmada gizlilik ilkesi gereği kimlik bilgilerinize ihtiyaç bulunmamaktadır, adınızı soyadınızı yazmayınız. Her soru için mümkün olduğunca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandırırdığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim.

1-Cinsiyetiniz

- Kadın
- Erkek

2-Sınıfınız

- 5
- 6
- 7
- 8

3-Yaşınız

- 10
- 11
- 12
- 13
- 14

4-Kardeşiniz var mı?

- Evet
- Hayır

5-Anne babanız birlikte mi?

- Evet
- Hayır

6-Akıllı telefon kullanımınız ebeveyniniz tarafından kontrol edilir mi?

- Evet
- Hayır

7-Akıllı telefonunuzla günde kaç saat vakit geçirirsiniz?

- 1 saatten az
- 1-3 saat arası
- 4-6 saat arası
- 7 saatten fazla

8-Akıllı telefonunuzu en çok hangi amaçla kullanırsınız?

- Sosyal medya için
- Oyun oynamak için
- Haberleşmek için
- Ödev için
- Video izlemek için

9-Yakın arkadaş sayınız kaçtır?

- 1-3 arası
- 4-6 arası
- 7 ve fazlası

10-Kendinizi geliştirmek için ya da hobi olarak düzenli katıldığınız sanat-spor aktiviteleri/kursları var mıdır?

- Evet
- Hayır

EK 2. Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği – Kısa Versiyonu

Ek: "ATBÖ-KV" Ölçeğinin Türkçe Formu

AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ – KISA VERSİYONU (ATBÖ-KV)							
Maddeler		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kısmen	Katılmıyorum	Kısmen	Katılıyorum
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum
1	Akıllı telefon kullanımından dolayı planladığım işleri yetiştiremem.						
2	Akıllı telefon kullanımından dolayı, sınıfta ödev yaparken veya ders dinlerken konsantre olmakta zorlanırım.						
3	Akıllı telefon kullanırken el bileklerimde veya enseimde ağrı hissedirim.						

EK 3. Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği

Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan her soru için sadece bir cevabı işaretleyiniz. Aşağıdaki sorulara cevabınız “Hiç” ise 1’i, “Biraz” ise 2’yi “Oldukça iyi” ise 3’ü, “İyi” ise 4’ü “Çok iyi” ise 5’i işaretleyiniz. Teşekkürler.

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1.	Sınıf arkadaşlarınız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Olumsuz bir olay karşısında kendi kendinize moralinizi yükseltmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐

EK 4. Anne Baba Tutum Ölçeği

ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi **anne** ve **babanızı** düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer **TAMAMEN BENZİYORSA** aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine **4**;
BİRAZ BENZİYORSA **3**;
BENZEMİYORSA **2**;
HİÇ BENZEMİYORSA **1** yazınız.

	1.	Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
	2.	Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
	3.	Annem ve babam yaptığım her sevin en ivisini yapmam için beni zorlarlar.

EK 5. Ergenler İçin Sosyal Dışlanma Ölçeği**Ergenler İçin Sosyal Dışlanma Ölçeği**

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1	Başkaları genellikle bana görünmezmişim gibi davranırlar					
2	Başkaları genellikle bana sanki ben yokmuşum gibi bakarlar					
3	Başkaları genellikle karşılaştığımızda selamımı almazlar					

EK 6. Gönüllü Bilgilendirme ve Onay Formu

Sayın Katılımcı,

Bu soru formu ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik öz yeterlik ile olan ilişkisini inceleyebilmek adına yapacağım araştırmanın bir parçasıdır. Ölçekler TED İzmir Kolejindeki ortaokul öğrencilerine uygulanacaktır. Toplanan veriler Klinik Psikoloji Yüksek Lisans tez çalışması için kullanılacaktır. Aşağıdaki bilgileri doldurarak çocuğunuz adına araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız.

Katılımcı Adı/Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK 7. Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Soru formunda isim soy isim gibi kimlik bilgileri sorulmayacaktır. Bu alışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Benimle iletişime geçerek istediğiniz zaman çalışmadan ekilebilirsiniz. Eğer çalışmadan ekilirseniz, sizden toplanan tüm veriler veri tabanından silinecektir ve sizinle ilgili olan veriler çalışmada kullanılmayacaktır. Bu konu ile ilgili herhangi bir sorunuz veya endişeniz olursa, bana aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

Ecem ÖZALTIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü / Klinik Psikoloji Yüksek Lisansı

Yakın Doğu Üniversitesi

Tel: 05534524410

E-posta: ecem.sarp@tedizmir.k12.tr

EK 8. Özgeçmiş

Ecem Özaltın, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü'nden 2013 yılında onur öğrencisi unvanıyla mezun olmuştur. Lisans döneminde bir özel eğitim merkezinde, bir devlet okulunda, iki devlet hastanesinde stajlarını tamamlamıştır. Pek çok terapi ve test eğitimiyle birlikte, İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden pedagojik formasyon eğitimi almıştır. 1 yıl özel eğitim merkezinde çalışmıştır. 2016 yılı itibariyle özel bir okulda psikolojik danışman olarak görev almaktadır.

EK 9. İntihal Raporu

Ecem Özeltin

ORIJINALLIK RAPORU

% **10**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **10**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **3**

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

TÜM KAYNAKLARI EŞLEŞTİR (SADECE SEÇİLİ OLAN KAYNAĞI YAZDIR)

%9

★ docs.neu.edu.tr

İnternet Kaynağı

Alıntılar çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

< 15 words

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

EK 10. Etik Kurul Onayı

03.07.2020

Sayın Ecem Özaltın

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2020/691 proje numaralı ve **“Ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik yeterlik ile olan ilişkisi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına ıkılmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.